

5. KGAOLO YA BOHLANO

5.1 THULAGANYO II

5.1.1 Matseno

Kgaolo ye e lebane le thulaganyo II. Mo go thulaganyo II, go yo tsinkelwa tirišo ya dikgopolo tše: moko wa ditaba, moakanyetšo le dikokwane tša thulaganyo ge di lebantšhwa le papadi ya *Thellenyane Batlabelela*.

5.1.2 Moko wa ditaba

Moko wa ditaba wa *Thellenyane Batlabelela* o lebane le boitshwaro; ke go re, motho o swanetše go phela bophelo bjo bobotse, gape bja go hlomphe batho. Ge a sa dire bjalo, gona o tlo ikhwetša a lebane le mathata ao a tlogo be a mo lemoša phedišano ye botse. Mo tiragatsong ye, molwantšhwa, e lego Thellenyane, o godile e le lesogana la go hloka maitshwaro bathong ba gabo, a nyatša dikeletšo tša mmagwe, a ikgogomoša, a sa hlomphe batho ebile a ipona go ba ngwana wa bahumi. Maitshwaro a mabe ao a gagwe, a ile a dira gore a wele kotsing ya koloi, mo a go ba a bolaya ngwana wa sekolo, gomme yena a gobala, a ba a ripša leoto. Ge a lemoga bothata bjo a wetšego go bjona, a thoma go fetoga, a itshola, a boela a ba lesogana la maitshwaro a mabotse. Seo se lemoša mmadi gore ke nnete mathata ke kalafo ya maitshwaro a mabe.

5.1.3 Moakanyetšo

Thellenyane Batlabelela ke tiragatšo ya boitshwaro; gomme moakanyetšo wa mohuta wo wa sengwalo o re molwantšhwa e ka ba motho wa maemo goba

wa ka mehla; yo a nago le bofokodi; yo a išwago fase ke bofokodi bjoo bja gagwe; gomme mafelelong a amogelwa/lebalelwa. Ka fao go ka thwe Puleng o kgonne go latela lenaneo leo ka tshwanelo ge a ngwala tiragatšo ye, ka gobane mo go yona molwantšhwa, e lego Thellenyane, o tšweletšwa e le:

- Motho wa maemo.
- Wa bofokodi.
- Wa go kokobetšwa.
- Wa go amogelwa.

Ge go yo lekolwa dimelo tša baanegwathwadi (molwantšhwa le molwantšhi) mo go kalotaba, go yo latelwa dikarolo tše pedi tša mathomo tša moakanyetšo e lego: Motho wa maemo le wa bofokodi fela, ka ge e le tšona di lebanego le kalotaba le tšwetšopele, ebile di lebane le ge go hlalošwa semelo sa motho; mola tše pedi tša mafelelo e lego go kokobetšwa le go amogelwa, di lebane le sehloa le tlemollahuto.

5.1.4 Tirišo ya dikokwane tša thulaganyo

5.1.4.1 Kalotaba

Kalotaba ke karolo ya mathomo ya sengwalo. Moo mongwadi o tšweletša baanegwa, ditiragalo le tikologo, e lego dielemente tše di lebanego le thulano.

5.1.4.1.1 Baanegwa

Ge go hlalošwa semelo sa molwantšhwa le molwantšhi, go yo latelwa dikokwane tša moakanyetšo tše di lebanego le yo mongwe le yo mongwe

wa baanegwathwadi bao. Semelo seo se yo lekolwa go ya ka diphapantšho tše:

- * Diphapantšhotshwanelo.
- * Diphapantšhotlaleletšo.

Diphapantšhotshwanelo

Go ya ka Mojalefa (1995:12) diphapantšhotshwanelo di hlaloša semelo sa moanegwa thwii, ntle le go dikadika ka gobane di nepiša dikokwane tše pedi tša mathomo tša moakanyetšo. Ge e le *Thellenyane Batlabolela*, dikokwane tše di re molwantšhwa ke motho:

- Wa maemo.
- Wa bofokodi.

Tlhalošo ya dikokwane tše tša semelo sa molwantšhwa le molwantšhi, e yo dirwa go lebeletšwe: tlhalošo ya mongwadi, polelo ya moanegwa, gotee le tše baanegwa ba bangwe ba di bolelago ka yena. Gape go tlo hlokomelwa le dithekniki tše mongwadi a di šomišitšego ge a hlaloša semelo seo.

Molwantšhwa: Thellenyane

Thellenyane ke motho wa maemo a godimo. Ge go lekodišišwa maemo ao a gagwe, go hweditšwe gore go na le diphapantšho tše di itšego tše di hlalošago semelo seo sa gagwe. Tšona ke:

- Bohumi
- Thuto

- Bodumedi
- Moaparo
- Bothakga
- Bokgoni

Go yo thongwa ka phapantšho yeo ya bohumi.

- Bohumi

Mongwadi o tšweletša Thellenyane e le ngwana wa ka makhureng. Ntlo ya gabo ke ya mabaibai, ya go ba le diphapoši tše ntši gotee le phahlo ya mabonwa. Taba yeo e tiišwa ke polelo ya Puleng ge a re:

- Mantšiboa ka phapošing ya go robala ... (letl. 1)
 - Mantšiboa ka phapošing ya go dula ... (letl. 19)
 - Go lla polata ya mmimo ... (letl. 19)
 - Gaseselo o boela pejanyana ga sofa (letl. 38)
 - Thellenyane o kiba tafolana kgauswi le malao (letl. 2)
- (Go swiswadišwe monyakišiši.)

Mo mongwadi o šomišitše theknini ya nepišo ka ge ditaba tšeo mabapi le bohumi bja boThellenyane, di tloga di tšweletšwa ke yena ka nama. Ge Groenewald (1991:16) a hlaloša kgopolo ye nepišo, o re ke ge mongwadi a lebanya moanegwa goba selo go hlaloša moanegwa goba selo seo. Ka gona Puleng o nepiša ntlo gotee le dithoto tša lapa la Batlabolela go gatelela bohumi bja boThellenyane gore maemo a molwantšhwa (Thellenyane), a golele godimo.

Gape mongwadi o šomišitše le thekniki ya **phapantšho** go gatelela phapano yeo e lego gona gare ga maemo a ka lapeng la boThellenyane le a boKotentsho. Ge a hlaloša phapantšho, Cohen (1973:182) o re:

Contrast is the juxtaposition of opposites details, concepts, or people.

Mo Cohen o bolela gore phapantšho ke thekniki yeo e šomišwago go gatelela go bontšha dilo tše pedi tša go fapana. Ke ka fao Serudu (1989:39) a fogo tlaleletša ka go re:

Phapantšho ke mokgwa wa go bapetša diswantšho goba dikgopolo tše pedi tše di sa swanego ka nepo ya go hlaloša taba goba ditiragalo ka tsela ya maatlakgogedi.

Ka thekniki ye, Puleng o tšweletša mahlakore a mabedi a go se swane bophelong, e lego bohumi le bodiidi, ka maikemišetšo a go gatelela le go godiša maemo a molwantšhwa, gobane Thellenyane o tšeelwa maamong a godimo ka baka la bohumi bjabo, mola maemo a bagwera ba gagwe a išwa fase ka lebaka la go hloka ga batswadi ba bona.

Go tšwela pele Puleng o nepiša bohumi bjo bja boThellenyane ka go šomiša molwantšhwa ka boyena. Letlakaleng la pele, Thellenyane o nyaretša taba ya maemo a mmagwe ka go re:

Ke le ngwana wa mooki, e sego mooki fela - sister tutor - mohlalabaoki, ka tla ka goboga pele ga manaba a ka ke itebeletše?

Mo mongwadi o šomišitše thekniki ya phetogonepišo, ka ge bjale go bonala gore taba ya go huma ga boThellenyane ga e sa rotoga ka mongwadi, eupša e hlalošwa ke molwantšhwa ka boyena. Ke ka fao Groenewald (1993:23) a rego ge a hlaloša phetogonepišo a rego:

Mongwadi o kgona go nepiša taba ka go šomiša moanegwa yo mongwe wa kanegelo ya gagwe. Re ka re o nepiša ka go fetola tebelelo.

Thekniki yeo ya phetogonepišo, Puleng o e bontšhitše gape ka go šomiša yo mongwe wa baanegwa ba tiragatšo yeo, e lego Kgobadi ge a re:

Bonang! Thellenyane ka gabo ba a khora, ntlo yabo ke ya sebjalebja e sego ya go etša tša borena. difatanaga ke motlalo - kombi, bene, Honda prelude le Mercedes Benz. (letl.8).

Ka go šomiša phetogonepišo yeo, Puleng o nyaka gore yo Kgobadi a tšwele pele go gatelela go huma ga boThellenyane. Go ya ka polelo yeo ya Kgobadi, go molaleng gore baisa bao ka mehla ba be ba duma Thellenyane ka ge lapa labo le be le phala a bobona, mola a bile a be a ba phala ka go ba le tšhelete ya go ithekela seo a se nyakago. Ka fao lehumo labo gotee le maemo a batswadi ba gagwe, di be di mo thuša gore dithaka di mo tšhabe, di be di se mo tšeele fase, ka go realo maemo a gagwe a fele a le godimo. Mohola wa thekniki ye ke gore Puleng o rata go kgontshiša bohumi bja boThellenyane go babadi.

Go ka rungwa ka go re go huma ga boThellenyane gotee le maemo a godimo a batswadi ba gagwe, ke gona go dirago gore go thwe ke motho wa maemo.

Go hlaloša maemo ao, mongwadi o šomišitše thekniki ya nepišo, phetogonepišo gotee le phapantšho. Ka nepišo le phetogonepišo, mongwadi o gatelela tša bohumi bja boThellenyane bjo bo mmeago maamong a godimo, mola ka phapantšho, a tšweletša phapano yeo e lego gona gare ga lapa la boThellenyane le a bobagwera ba gagwe. Dithekniki tšeo boraro bja tšona di na le mohola wa go godiša maemo a Thellenyane.

- **Thuto** (ya batswadi)

Go rutega ga batswadi ba Thellenyane le gona go ka thwe go mmea maamong a godimo. Mongwadi o nepiša go rutega moo ga batswadi ba Thellenyane ka go šomiša molwantšhwa (Thellenyane) ka boyena. Letlakaleng la boraro Thellenyane o hlaloša go rutega ga tatagwe ka go re:

... mohu tate e be e le moruti wa purabura.

Lentšu le 'purabura' le utolla gore boruti bjoo Mokgalabje Batlabelela o be a tloga a bo tšwela pitšeng tše kgolo (sekolong). Ka go le lengwe o tšweletša go rutega ga mmagwe ka go re:

Ke le ngwana wa mooki, e sego mooki fela - sister tutor

- mohlahlabaoki ... (letl. 1)

Puleng o šomišitše thekniki ya phetogonepišo gobane polelo yeo ya go rutega ga Mokgalabje Batlabelela le Mmathapelo ga e tšwelele ka yena, eupša go bolela morwa wa bona. Ka phetogonepišo yeo, mongwadi o rata gore Thellenyane a gatelele le go kgonthiša maemo a batswadi bao ba gagwe gore bagwera ba gagwe ba se mo nyatše; gomme maemo a gagwe a hlatlogele godimo.

Go tšwela pele go gatelela thuto ya batswadi ba Thellenyane, mongwadi o šomiša baanegwa ba bangwe ba babedi, e lego Kotentsho le Tintela ge ba re:

Kotentsho: Bjale ka gore nna tate ke moletakgoro ebile mma ke mohlatswadiaparo tša ditshehla, ke swanetše go amogela kgatelelo ya Thellenyane? (letl. 8)

Tintela: Ge nna tate e le sefofu, ebile mma le A ya A a sa e tsebe, ke dumelele Thellenyane go nnamela mokokotlo? (letl. 8)

Mo mongwadi o šomišitše thekniki ya **phapantšho**. Batswadi ba Thellenyane bao ba rutegilego (moruti le mooki), ba fapantšhwa le ba Kotentsho le Tintela. Ka thekniki yeo go lemogwa go rutega ga batswadi ba Thellenyane (moruti le mooki) le go se rutege ga batswadi ba Kotentsho (moletakgoro le mohlatswadiaparo) le ba Tintela bao go itšhupago gore le ka mojako wa sekolo ga se ba ka ba tsena. Taba yeo e hlaloša maemo a go fapana a boThellenyane le ao a boKotentsho, gomme seo ke sona se godišago maemo a Thellenyane.

- Bodumedi

Borapedi bja lapa la boThellenyane le bjona bo godiša maemo a gagwe. Tatagwe e be e le moruti yo a bego a hlomphega, a bile a tsebja kudu ka ga bokgoni bja go rera lentšu la Modimo. Letlakaleng la lesomesenyane, Puleng o nepiša bodumedi bja lapa leo ka go re:

Mantšiboa ka phapošing ya go dula. Go lla polata ya mmimo wo o tseletšego wa **sedumedi**, gomme o llela tlasana.

Lentšu leo “sedumedi”, Puleng o le kgethile go tšweletša bodumedi bja lapa leo gobane ga se malapa a mantši ao a letšago, ebilego a na le dipolata tša mmimo wa Sedumedi mehleng ya lehono. Ka thekniki yeo ya **nepišo**, mongwadi o rata go gatelela bodumedi bja lapa leo, bjoo le bjona bo godišago maemo a Thellenyane.

Go tšwela pele Puleng o šomiša Thellenyane go hlaloša borapedi bjoo bjabo ka go re:

Lapa lešo ke la borapedi, gobane mohu tate e be e le moruti wa purabura. Le nna ke morapedi. Ke bona ka mahlo a moya. (letl. 4)

Taba yeo ya borapedi e boeletšwa gape ke mmagwe (Mmathapelo) ge a re:

Ngwanaka, o ngwana yo a belegwego ka lapeng la borapedi (letl. 79)

Mo mongwadi o šomišitše thekniki ya **boipoeletšo**. Ge a hlaloša kgopolo yeo, Groenewald (1993:23) o re boipoeletšo ke ge mongwadi a gatelela tiragalo ye nngwe, gomme taba yeo e tlo bolelwa nako ye nngwe le ye nngwe. Mojalefa (1994:174) o tlaleletša tlhalošo yeo ka go re:

Boipoeletšo ke thekniki yeo mongwadi a e šomišago ge a rata go gatelela tiragalo goba taba ye e itšego; yona

taba yeo a e gatelelago o tlo e bolela goba a e hlaloša gantši le gantši ... ke mokgwa wo mongwadi a o dirišago go tšweletša ditiragalo tše di swanago, a ka di boeletša mafelong a a fapanego, ditiragalo tše di ka tšweletšwa ke batho ba ba fapanego ka dinako tše di fapanego, ka nepo ya go gatelela.

Ka fao mongwadi o gatelela tiragalo ye e itšego, lebaka e le go nepiša selo seo se itšego. Ke ka fao Shole (1997:171) a rumago kgopolo yeo ka go fo re:

According to Genette (1988:), narrative frequency refers to the various forms of repetition in the occurrence of events and in their narration or presentation in the text.

Bohlokwa bja boipoeletšo bjoo bja ditiragalo ke gore ka bjona mongwadi o kgona go tliša maatlakgogedi le go sedimoša mmadi ka taba ye nngwe yeo e iphihlilego. Gape bo gatelela tiragalo ye e itšego yeo e lego ye bohlokwa, go swana le ka fao Puleng a gatelelago bodumedi bja batswadi ba Thellenyane bjoo bo thušago go godiša maemo a gagwe ka gona.

Thekniki yeo ya boipoeletšo, Puleng o sa tšwela pele go e šomiša ka go boeletša tiragalo ya go rapela makga a mane. Yona e tšwelela mabakeng a:

- Mmathapelo o ile go bolela le morwagwe mabapi le taba ya go boela sekolong, a ruma poledišano yeo ya bona ka thapelo ye e tseneletšego ya motswadi yo a hlomogilego. (letl. 4)

- Letšatšing la diphadišano, Thellenyane o ile a re pele modiro wa diphadišano o thoma, a gopola Modimo ka **thapelo** yeo a rego:

Modimo, nkuke o nnametše
bophagamong ke thope difoka tše ... Fela
Modimo nthuše. (letl. 41)

- Mmathapelo o ile go fetša go utollela bana ba gagwe diphiri le go ba bontšha diinšorensa tšeo tatagobona a bego a ba beetše tšona a re go bona:

Bjale bana ba ka, a re emeng ka dinao, re
faneng diatla, re atlaneng gomme re
rapeleng **thapelo** ya Morena. (letl. 76)

- Letšatšing leo Thellenyane a bego a leteše Mooki Lerato, go tla go mo loša, o ile a bea **thapelo** ka go re:

Modimo wa ka, bophelong bjo bjo
bokopana bja mabalabala, na nna mmala
wa ka ke ofe? Ke go rapetše ke kgopela
thušo le mahlogonolo ka dithapelo tša ka
tše telele le tše kopana. Ka nako ke be ke
go opelela difela le dipesaleme ge ke
tshwenyegile goba ke thabile kudu.
(letl. 83)

Mo ditsopolweng tše ka moka, go lemogilwe gore lapa la Batlabolela le be le tshepile Modimo mabakeng ka moka, ke go re mathateng le mathabong.

Ka go šomiša thekniki yeo ya boipoeletšo, Puleng o gatelela taba ya go dumela go Modimo ga ba lapa la Batlabolela, gomme seo ke sona se bego se dira gore maemo a Thellenyane a golele godimo.

- Moaparo

Thellenyane ke motho wa go rata lešela. O be a sa apare diaparo tša theko ya tlase. Taba yeo e tiišwa ke polelo ya gagwe, poledišanong ya gagwe le Retlabona ge a re :

Kgaetšedi, hlokomela gore le diaparo tšeo ke di aparego
gonabjale, di tla ka kua ga sekete sa diranta. (letl. 13)

Taba yeo ya go rata diaparo tša go turwa, Thellenyane o e boeletša gape letlakaleng la masomeseswaitharo ka go re:

... mmeleng diaparo di tla ka kua ga sekete sa diranta.

Mongwadi o sa šomišitše thekniki ya boipoeletšo. Thellenyane o boeletša gantši theko ya diaparo tša gagwe (sekete sa diranta), nepo e le go itlhaloša maemong a gagwe. O nyaka gore batho ba mo lemoge gore ga a rate diaparo tša majaja, tšeo di tlogo mmea maemong a fase. Ka fao diaparo tša go tura, tšeo a di ratago, di mo thuša go balwa le batho ba maemo a godimo.

- Bothakga

Thellenyane ke sethakga mmeleng wa gagwe; gomme seo le sona se thuša go godiša maemo a gagwe. Go ithata moo ga gagwe go tšwelela nyanyeng ge Lefehlo a re:

Gape matšatši a o phutše le ditsebe, o apara le mangina
... ka mo meriri o ka re ke ya Michael Jackson. (letl. 19)

Puleng o šomišitše thekniki ya **phetogonepišo**, yeo ka yona bokgwari bja lesogana leo bo hlalošwago ke yo mongwe wa bagwera ba gagwe, e lego Lefehlo.

Gona mo tsopolong yeo go bile go tšwelela le thekniki ya **tshwantšhanyo**. Ge ba hlaloša tshwantšhanyo, Brooks, Purser le Warren (1975:887) ba re ke sekapolelo seo e lego gore selo se swantšhwa le se sengwe. Ka go le lengwe Pretorius le Swart (1982:41) ba hlaloša kgopolo yeo go tšwela pele ka go re:

Here an explicit comparison is made between two different objects/scenes/actions, usually connected by a comparative conjunction.

Go tlaleletša borateori bao Serudu (1989:51) o bolela gore ke sekapolelo seo ka sona selo se swantšhwago goba se bapetšwago le se sengwe. Nepokgolo ke go bopa seswantšho seo mmadi a ka se bonago gabotse ka leihlo la kgopolo. Ka go swantšha meriri ya Thellenyane le ya motho wa go tuma go swana le Michael Jackson, Puleng o rata gore batho ba lebelele Thellenyane ka leihlo la godimo, ka ge botsoro bja gagwe bo gatelelwa.

Go iša pele go nepiša bothakga bjo bja Thellenyane, mongwadi o šomiša Thellenyane go ipolela mabapi le bothakga bja gagwe bja mmele, yo a rego:

Ke itebeletše ka gare ga seipone ge ke tloga gae. Ga ke sole selo mmeleng wa ka. mahlolong ke lahletše dipeketsanetsatši. Mmeleng diaparo di tla ka kua ga

sekete sa diranta. Dibipalefetla tša ka ke tša senna tša theko ya godimo. Legano la ka ke le tlabile ka difotšhelo tša lerato. Ga ke ipelaele, ga ke bolele ke beile seatla molomong. (letl. 83)

Mo mongwadi o šomišitše thekniniki ya polelonoši; yeo Serudu (1989:41) a e hlalošago ka go re:

Ke polelo ye teletšana yeo go yona moanegwa a ntšhago maikutlo a a lego pelong ya gagwe a hlaboša lentšu pele ga babogedi mo sefaleng.

Ka fao mohola wa polelonoši ke go dira gore moanegwa a kgone go ntšha seo se lego mafahleng a gagwe; ke gore ka yona, maikutlo a gagwe le tšeo di lego pelong ya gagwe di tšwele nyanyeng. Bohlokwa bja polelonoši yeo ke gore ditaba tšeo moanegwa yo a di bolelago, babadi ba tseba gore ga se maaka; eupša ke nnete ye e tletšego ka ge di tloga di hlalošwa ke yena ka nama. Ka go realo, Puleng o šomiša Thellenyane go itlhaloša bothakga bja gagwe ka boyena gore babadi ba nape ba mo kgolwe, gomme taba yeo ya bothakga e a kgonthišišwa.

- Bokgoni

Thellenyane o be a na le bokgoni bja dilo tše mmalwa bophelong. O be a na le bokgoni bja leleme la Seisimane, ngangišano, go fa polelo, gotee le go bapala diterama. Taba yeo e nepišwa ke kgobadi ge a re:

Fela motho wa batho, ka sejahlapi o be a fiša tšhiritšhiri gobane le diphegišanong tša polelo e be e le yena

mothopasefoka ka mehla. (letl. 9)

Puleng o šomišitše thekniki ya **phetogonepišo** ka ge a dirile gore ditaba tšeo tša bokgoni bja gagwe di tšwelele ka yo mongwe wa bagwera ba gagwe. Ka go realo mmadi o tseba gore taba yeo ya bokgoni ke nnete ka ge e bolelwa ke yo Kgobadi, yo go tsebjago e le mogwera wa nnete wa Thellenyane.

Gape Thellenyane o be a kgona go opela gotee le go hlahla dikhwaere. Gona moo letlakaleng la senyane, Kgobadi o lemoša Kotentsho mabapi le bokgoni bjoo bja Thellenyane ka go re:

Ke lebetše go go botša, o tsebe gore moisa yoo o filwe
ka mo mminong. Ge a ahlama, legano le ntšha melodi,
gape ke sethakga ka diatleng.

Le gona mo mongwadi o sa dirišitše **phetogonepišo**. Ka thekniki yeo o rata gore yoo Kgobadi a gatelele le go tiiša bokgoni bjo bja tša mmينو. Ka go realo, o dira gore bagwera bao ba gagwe ba tsebe ge Thellenyane e le sekgwari ka ganong, ka gona maemo a gagwe a rotošwa.

Go tšwela pele Puleng o šomiša Mokopa le Moruti Thai go gatelela bokgoni bja Thellenyane go tša mmينو. Mokopa o tšweletša taba yeo ka go re:

Mmawešo, re lemogile gore Thellenyane o na le
bokgoni bja mmينو ... a ka ba a hlahla le khwaere ya
sekolo. (letl. 20)

Letlakaleng la masomepedipedi, taba yeo e boeletšwa ke Moruti Thai ge a re:

Gape re ile ra gakologelwa ka ga bokgoni bja gago bja mmino. Se se ra gore o tla hlhla le khwaere ya sekolo.

Mongwadi o šomišitše thekniki ya boipoeletšo ka ge tiragalo ya go kgona mmino ga Thellenyane, e boeletšwa makga a mantši. Ka boipoeletšo bjoo Puleng o nyaka go utolla se sengwe seo babadi ba sa se tsebego, e lego go kgona mmino ga Thellenyane. Gape bokgoni bjoo bo a gatelelwa go godiša maemo a gagwe.

Puleng o tšwela pele go nepiša bokgoni bja Thellenyane ka go mo fapantšha le Kekwele ka go re:

Ka morago ga iri ya bobedi mathapama sekolong sa praemari sa Nthušeng. Dikwaere di itokišetša diphadišano tša moopelo. Ka ntle ga kantoro go eme Thellenyane, Gaseselo le Mokopa. Go kwala khwaere ya Kekwele e šaetša. (letl. 25)

Mo mongwadi o šomišitše thekniki ya **phapantšho**. Bothakga bja Thellenyane bja mmino bo fapantšhwa le bošaedi bja Kekwele. Ka go realo, mongwadi o rata go gatelela taba ya go kgona moopelo ga Thellenyane, gomme seo ke sona se dirago gore maemo a gagwe a golele godimo.

Bokgoni bja Thellenyane bo tšweletšwa gape ke leina gotee le sereto sa gagwe. Leina le Thellenyane, le tšwa go lediri le 'thelela', gomme go 'thelela' go šupa go atlega modirong wo o itšego. Bjale Thellenyane o atlegile dithutong tša gagwe tša B.Mus. gomme seo se šupa gore o be a na le bokgoni. Mabapi le katlego yeo ya gagwe, mongwadi o hlaloša ka go re:

Ga Batlabolela mantšiboa. Ke moletlo wa go lebogiša
Thellenyane ge a phethile dithuto tša gagwe tša BMus.
Go foka moya wa lethabo. Koša e kuketšwe godimo.
(letl. 110)

Go tšwela pele go gatelela bokgoni bja Thellenyane bjo bo tšweletšwago ke
leina la gagwe, Ziervogel le Mokgokong (1975:1330) ge ba hlaloša leina le
Thellenyane ba re:

Thellenyane, (n-)/di-: leier, kampioen, dapper man//
leader, champion, brave man.

Ka fao go ya ka boZiervogel, leina le Thellenyane, le šupa motho yo e lego
moetapele, mofenyi, yo ebilego e le mogale.

Mo Puleng o šomišitše thekniki ya go reela leina. Ka go kgetha leina leo, o
be a rata go gatelela mpho yeo Thellenyane a e filwego, e lego bokgoni.

Gape mongwadi o nepiša bokgoni bja Thellenyane ka go šomiša sereto.
Thellenyane o be a fela a bitšwa Mogale 'a marumo. Ka setšo, mohlabani yo
bogale, yo a tšogo fenya marumong, o bitšwa Mogale 'a marumo. Ka go
realo, o be a retwa le go tumišwa ge a tšo ba hlabanela manaba. Ka gona
sereto seo le sona se lebane thwii le Thellenyane ka ge le yena a tšo tšwelela
ka dihloro dithutong tša gagwe mošwamawatle. Go tiiša taba yeo ya
bohlokwa bja sereto, mongwadi o šomiša Mmathapelo go tšweletša bokgoni
bja Thellenyane ka go re:

E tla be e se Thellenyane
Ka thinyathinya.

Ka thankobela ke tobatobetša.

Ka lerumo ka thothobetša.

Ka kgontlhetša bokamoretha

O itiriša ... (letl. 34)

Puleng o šomišitše thekniki ya sereto. Bohlokwa bja sereto seo ke gore se tumiša le go reta Thellenyane; ka fao se tšweletša bokgoni bja gagwe. Ke ka fao go thwego leina le sereto tšeo Thellenyane a bego a bitšwa ka tšona, di thuša go godiša maemo a gagwe.

Kokwane ya mathomo ya moakanyetšo e ahlaahlilwe, bjalo go yo lekolwa ya bobedi yeo e lebanego le bofokodi bja molwantšhwa.

Thellenyane: Motho wa bofokodi

Thellenyane ke motho wa bofokodi. Bofokodi bja gagwe bo tšweletšwa ke diphapantšho tše:

- Go hloka tsebe
- Boikgogomošo
- Lenyatšo
- Botagwa
- Bobogo

- Go hloka tsebe

Go se theeletše ditaello tša mmagwe, ke gona go laetšago gore Thellenyane o na le bofokodi. Mmagwe o be a dula a mo opelela ka taba ya go boela sekolong, fela yena a gana go kwa seo. Taba yeo ya go gana go boela sekolong, e tšweletšwa ke poledišano ya bona ge ba re:

Mmathapelo: Gabotse o tla nkwa neng
ge ke duletše go opela
koša e tee bošego le
mosegare. (letl. 1).

Thellenyane: Mma, na e sa le taba yela ya gore
ke boela sekolong? (letl. 1)

Mongwadi o tšweletša bofokodi bjo ka go šomiša thekniki ya **poledišano**. Go hlaloša kgopolo yeo Groenewald (1991:49) o re:

Ka lehlakoreng le lengwe poledišano ke tebelelo (viewpoint) ye e itšego ye bohlokwa, ka gobane e emela mmakgonthe, nnete, ke polelo ye e lego therešo/nnete. Ga se polelo ya mongwadi goba molaodiši ye a e šomišago ge a laodiša ditaba tše di lebanego le therešo/nnete. Poledišano ke therešo ye e sokologilego.

Ka go šomiša thekniki yeo, go ka thwe mongwadi o fetola tebelelo ya gagwe, o rata gore bonnete bja bofokodi bja Thellenyane bo tšweletšwe ke Mmathapelo gotee le Thellenyane ka boyena. Ka poledišano yeo, mmadi o tla lemoga gabotse gore ke therešo moisa yo o be a hlokomologa ditaello tša mmagwe, ka gona ga a na tlhompho.

Ge mongwadi a tšwela pele go nepiša go hloka tsebe ga Thellenyane, o sa šomiša yena Thellenyane gore a tšweletše bofokodi bjoo bja gagwe ka boyena. Letlakaleng la bobedi, o fetola yoo mmagwe ka go re:

Fela mma, sekolong gona ga ke sa ya. Ke enne le pelo ya ka.

Taba yeo ya go se sa boela sekolong, o e boeletša gape gona moo letlakaleng la bobedi ka go re:

Mma, bjale ke dire eng gobane ke šetše ke tšere sephetho.

Fa Puleng o šomišitše thekniki ya boipoeletšo. Taba ya go gana go boela sekolong, Thellenyane o e boeletša nako le nako; gomme seo se gatelela go hloka tsebe ga gagwe. Gape go bolela gore o šetše a feditše le pelo gore ga a sa nyaka go boela sekolong, le gona go utolla go hloka tlhompho go motswadi wa gagwe, yoo a lekago go mo aga; ka gona taba yeo e gatelela bofokodi bja gagwe.

- Boikgogomošo

Thellenyane ke motho wa go ikgogomoša. Ge mmagwe a mmošša ka taba ya go boela sekolong, o mo fetola ka makokwana o re:

Ke le ngwana wa mooki, e sego mooki fela - sister tutor - mohlahlabaaki. Ka tla ka goboga pele ga manaba a ka ke itebeletše? (letl. 1).

Puleng o dirišitše thekniki ya phetogonepišo. Boikgogomošo bjo bja Thellenyane, ga bo hlalošwe ke mongwadi, eupša bo hlalošwa ke Thellenyane ka boyena gore nnete ya gore ke moikgogomoši, e tšwelele nyanyeng.

Gape mongwadi o šomiša Mmathapelo go tiišetša boikgogomošo bja morwagwe ka go re:

Mmele wa gago o beputše moya wa go inyaka. Na o tla ikhwetša neng? (letl. 3)

Fa le gona mongwadi o sa šomišitše **phetogonepišo**. Mmathapelo o šomišwa go gatelela boikgogomošo bjoo bja Thellenyane. Ka go dira bjalo, Puleng o kgonthišiša gore babadi ba kgolwe taba yeo ya go ikgogomoša ga Thellenyane ka ge e tloga e tšweletšwa ke mmagwe yo a mmelegege. Go tšwela pele go šomiša **phetogonepišo** yeo, mongwadi o šomiša Tintela go hlaloša boikgogomošo bja Thellenyane. Yena ge a fetola Kgobadi, o bolela ka kgatelelo, o re:

... ke mmagwe godimo ga moo le makokwana ao a gagwe le boikgantšho. (letl. 6)

Ka go šomiša thekniki yeo, mongwadi o gatelela boikgogomošo bja lesogana leo, bjo bo mo dirago gore go thwe ke motho wa bofokodi.

Gape boikgogomošo bja Thellenyane bo bonala ge a nyaka tefo ya godimo ya matogwana ao kgaetšediagwe a mo nyaketšego ona, le ge thuto ya gagwe e le tlase. Go tiišetša taba yeo, Thellenyane o re:

Ke nyaditše moputso wo ba rego o ka ntshwanela!
(letl. 12)

Letlakaleng lona leo o tšwela pele ka taba yeo ya moputso ka go re

R227, 38. Aowa, aowa, ke a gana. E sego nna.

Taba yeo ya moputso, o e boeletša gape ka go re:

R227, 38! Ka kgwedi? Ga ke kgolwe, ke nonwane!

(letl. 13)

Fa Puleng o šomišitše thekniki ya boipoeletšo ka ge taba yeo ya go galala ditefo, a e bolela gantši. Go galala ditego moo ga Thellenyane, go gatelela boikgogomošo bja gagwe, gomme seo ke sona se tšweletšago bofokodi bja gagwe.

Boikgogomošo bja Thellenyane bo tšwelela gape ge a gana boMokopa ge ba tlo mo kgopela go ya go ruta ka Nthušeng. Se se tsupollwa ke poledišano ya gagwe le mmagwe ge ba re:

Thellenyane (A eme ka dinao ebile a itshwere dinoka): Nna ka ba morutiši wa praebete ka praemari?
(O kiba fase ka leoto) Ga ke kgwolwe, ke nonwane!

Mmathapelo: Ngwanaka, magetla a ka se go bušetše selo le gatee. Ga ke kgone go kwešiša gore o motho wa mohuta mang? (letl. 22).

Puleng o sa dirišitše thekniki ya **poledišano**. Ka poledišano ye ya bona, mmadi o kgona go bona matepe le go ba le magetla ga Thellenyane ka mahlo. Polelo yeo ya bona e kgonthišiša boikgantšho bja Thellenyane, gomme go lemogwa gore ke nnete ke motho yo a tletšego bofokodi.

-Lenyatšo

Thellenyane ke motho wa lenyatšo. Lenyatšo la gagwe le tšwelela ge a re go fihla sekolong sa Nthušeng, a amoga morutišigadi Kekwele khwaere, e le ge a re ga a kgone moopelo. Mongwadi o nepiša lenyatšo leo la gagwe ka go šomiša yena Thellenyane ka boyena ge a re:

Na afa le kwa bošaedi bjo bo dirwago ke khwaere ya basetsana? ... Aowa, aowa, aowa! Ka mokgwa wo, ke go lobiša mantšu a bana le go ba bolaiša tlala ka lefeela. (letl. 25-26)

Mongwadi o tšweleditše bofokodi bjoo ka thekniki ya **phetogonepišo** gobane lenyatšo leo la Thellenyane le tšwelela ka yena mong, e sego ka mongwadi. Mantšu ao a Thellenyane a tloga a laetša go ba le borumolane ga gagwe. Go tšwela pele ka lenyatšo leo la gagwe, letlakaleng la masomepedišupa, o re:

Hlogo, fela ke bona ke tla gapeletšega go tšea khwaere ya morutišigadi Kekwele gore e be ka tlase ga taolo ya ka.

Mo le gona Puleng o sa dirišitše thekniki ya **phetogonepišo**. Ka yona Thellenyane o tšweletša lenyatšo la mathomo le mafelelo. Ka go realo, o nyatša tsebo ya Kekwele, kudu ka ge a sa tliše kakanyo yeo ya go mo amogetša khwaere ka moya wa setho le tirišano. Thekniki yeo mongwadi o

e dirišitše gore bonnete bja lenyatšo la Thellenyane, bo tšweletšwe ke yena ka nama; ka gona babadi ba tseba gore ka kgonthe ke motho wa lenyatšo.

- Botagwa

Thellenyane ke lesogana la go rata seno se bogale. Botagwa bja gagwe bo nepišwa ke Mmathapelo ge a mo kgala ka go re:

Tseba gore bjale e fula e akometše ka leope; ge o sa eme senna, thoto yeno e tlo lewa ke bašele, gobane o tla be o re o ikhomotša ka dipiri mola nna ke ragile phušušu. (letl. 4)

Mongwadi o šomišitše phetogonepišo. O fetola tebelelo ya gagwe gore botagwa bja Thellenyane bo tšwelele ka mmagwe. Polelo yeo ya Mmathapelo, e gatelela botagwa bja Thellenyane ka ge go le molaleng gore o be a šetše a lemogile gore yo morwagwe o nwa bjala. Gape phetogonepišo yeo, e thuša mmadi go ba le therešo ya go re lesogana leo ke motho wa go rata bjala ka ge taba yeo e tiišwa ke mmagwe.

Go tšwela pele Puleng o tšweletša botagwa bja Thellenyane ka go šomiša thekniki ya **poledišano**. Letlakaleng la masomennenne, Thellenyane o boledišana le Gaseselo gomme ba re:

Thellenyane: Ke šišinya gore re ye mola Pulapula
Barlounge, re itlhabege ka nnitswana ya
whisky.

Gaseselo: Re ka se ditelege na?

Thellenyane: Aowa, mekgotswana e se mekae, re tla
be re boile. Kgang ke go taufala.

Gaseselo: Hei, le ge ke sa we pelo, a re gate re
gatoga hle.

Thellenyane: O se ke wa tshwenyega.

Poledišano yeo ya bona, e utolla ka fao Thellenyane a ratago bjala ka gona,
gobane go bonala le ge Gaseselo a be a sa thabele go ya fao lefelong la bjala,
yena a ile a feleletša a mo gapeleditše.

Gape poledišano yeo e gatelela bofokodi bja Thellenyane bja go fenywa ke
tumo ya seno se bogale le letšatšing leo a bego a se a swanela go se kgwatha,
ka ge a tlo opediša bana. Botagwa bja Thellenyane bo tšwelela gape ge
Puleng a re:

Ba a tlogelela, gomme ba ikhwetša ba le Pulapula.
Mmino go lla wo bofelo eupša wo o tsenelelago
pelong, o rumola megokgo. Ba a bo gelela. (letl. 44)

Gona letlakaleng leo, o sa tšwela pele ka go re Thellenyane o a bo gamola ...
a buša a re: ... o sa bo gampela.

Mo go dirišitšwe thekniki ya nepišo gobane go rata bjala moo ga
Thellenyane, go laodišwa ke mongwadi ka boyena. Ka go šomiša mantšu a:
'gelela' le 'gampela', Puleng o rata go gatelela ka moo Thellenyane a ratago
bjala ka gona, le gore ke motho yo a rego ge a hweditše bjala, a se bo
bapadiše. Ka go realo, bofokodi bja gagwe bo a gatelelwa.

- Bobogo

Bofokodi bjo bongwe bja Thellenyane ke go bogwa. Ka tsela yeo e bego e le mpogeng ka gona, o be a bile a topetše bagwera ba gagwe. Taba yeo e hlatselwa ke poledišano ya bona ge ba re:

Kotentsho (O tshwela mare ka thoko): Mpogeng wa go swana le yena!

(O mo hlapa diatla). Nna ke mo khoše!

Tintela (A šišinya hlogo ya nkgokolo): Nna ga sa ka ka mo rata, le gateetee!

Kotentsho: Ke re ge mmagwe a ka mo rekela seaparo se sefsa goba a tšhitšhimela ka gare ga bofsa, re tla topelwa ke yena kua mošomong.

Tintela: O a bogwa gape; ke eng tšeo? O nyaka gore baoki ba Rebabone ba mmone ge a tlile pošong. (letl. 6-7)

Puleng o šomišitše thekniki ya **poledišano**. Ka yona o rata gore kgontha ya go bogwa ga Thellenyane e tšwelele nyanyeng ka ge bjale bobogo bjoo bo tla be bo laodišwa ke bagwera bao ba mo tsebago, ba gotšego le yena. Ka fao babadi ba kgolwa tšeo bagwera bao ba di bolelago, gomme taba yeo e tiišetša go ba le bofokodi ga gagwe.

* Diphapantšhotlaleletšo

Go ya ka Lekganyane (1997:64), diphapantšhotlaleletšo ke tšeo di hlalošago ka go široga bogane ga di nepiše dikokwane tše di itšego tša moakanyetšo wa

sengwalo gabotse. Go tšwela pele go ka tlaleletšwa ka gore tšona gabotse di lebane le go itswalanya goba go se itswalanye ga mmadi le molwantšhwa goba molwantšhi.

Diphapantšhotlaleletšo tseo di dirago gore babadi ba itswalanye le Thellenyane ke tše:

- Boikokobetšo
- Tlhompho
- Mahlahla
- Kgotlelelo
- Phišegelo
- Go amogela
- Go loka ga Mmathapelo le Lerato

- **Boikokobetšo**

Thellenyane ke motho wa boikokobetšo. Kgonthe ya taba yeo e tšwelela nakong ya ge a arabišana le mmagwe ka taba ya go boela sekolong. Le ge ba be ba laetša go se kwane ka dipolelo, o be a sa fetole mmagwe ka tsela ya lenyatšo. Letlakaleng la boraro o re:

Mma, ke go kwele. Ga ke nyatše maele a gago, ebile
nka se kgone go arabišana le wena.

le

(Ka boikokobetšo): Aowa hle, Mma, ke kwele.

Mo Puleng o šomišitše thekniki ya phetogonepišo ka ge boikokobetšo bjo bo tšweletšwa ke polelo ya moanegwa (Thellenyane) e sego mongwadi goba

molaodiši. Ka thekniki yeo, mongwadi o rata go gatelela go ba le boikokobetšo ga Thellenyane bjo bo tšwelelago ge a bolela le motswadi wa gagwe. Ka tsela yeo a fetolago mmagwe ka gona, babadi ba thoma go lemoga boikokobetšo bja gagwe, gomme ba itswalanya le yena ka ge boikokobetšo e le mokgwa wo mobotse.

- Tlhompho

Go nepiša go ba le tlhompho ga Thellenyane, Puleng o šomiša yena Thellenyane gore a ipolele ka fao e lego motho wa tlhompho ka gona. Ge a itaodiša ka fao e lego ngwana wa tlhompho o re:

Batho ba mo Mmabane ba ntseba ke le ngwana wa go loka, gape wa tlhompho. (letl. 4)

Le gona fa go sa dirišitšwe phetogonepišo ka gobane go loka le go hlompha fao ga Thellenyane, ga go rotošwe ke mongwadi, eupša go bolelwa ke Thellenyane ka nama. Taba yeo e napile e dira gore mmadi a mo kgolwe, a be a itswalanye le yena.

- Mahlahla

Thellenyane ke motho wa mahlahla mošomong. Taba yeo e bonala gabotse ge a ile a sa tšo fihla sekolong sa Nthušeng, a napa a tsena fase ka go hlahla khwaere ya bašemane. Puleng o šomiša gape phetogonepišo go tšweletša seo ka go šomiša Gaseselo yo a rego:

Hlogo, nna ke mmone ka a ka mahlo gape ke mo kwele ka tša ka ditsebe ge a be a dira thobollantšu le khwaere ye kgolo ya sekolo (letl. 25).

Ka phetogonepišo yeo, mongwadi o nyaka gore Gaseselo a gatelele go ba le mafolofolo ga Thellenyane ka ge polelo yeo ya gagwe e laetša gore Thellenyane o tšere boikarabelo bjo bja go hlahla khwaere a sa tšo fihla; gomme seo se laetša go ba le mahlahla, ao a dirago gore mmadi a itswalanye le yena gobane motho wa mahlahla gantši o fela a ratega.

- Kgotlelelo

Thellenyane ke motho wa kgotlelelo. O kgotleletše dipolelo tša bagwera ba gagwe bao ba bego ba re o palelwa ke matriki, go fihlela ge ba ‘matriculation board’ ba mo fa setifikeiti sa ‘age exemption’. Gape o katane le ba dipasari, bagwera ba mo kwera, fela seo ga se sa ka sa mo duba moko, go fihlela a hwetša seo a se nyakago. Go tšweletša kgotlelelo yeo ya gagwe, Puleng o šomiša Moruti Thai yo a rego:

... Bešo Moreneng, Modimo o file ngwana yo wa gagwe kgotlelelo go tše di ripago molomo polelo, a mo fa maatla go tše di katago moya le nama. Lehono šo, o nametše thaba ya Mehllware. Eke Modimo a ka mo atšetša ditšhegofatšo gotee le lapa la gagwe le lefsa.
Amen! (letl. 111)

Puleng o sa šomišitse thekniki ya phetogonepišo ka ge kgotlelelo yeo ya Thellenyane e hlalošwa ke yo mongwe wa baanegwa. Mohola wa phetogonepišo yeo ke gore batho ba kgolwa gore Thellenyane ke motho wa kgotlelelo ka ge ba ekwa go gatelelwa ke Moruti Thai. Gona fao mmadi o napile o itswalanya le Thellenyane ka ge a laeditše gore kgotlelelo e tswala katlego.

- Phišegelo

Thellenyane ke motho wa go fišegelwa ge a nyaka selo se se itšego. Ga se motho wa go katakatela morago ge a bona mathata. Maikemišetšo a gagwe a go nyaka go ba serutege, ga se a phuhlamišwa ke kgobalo ya gagwe. Taba yeo e tšweletšwa ke yena ge a re:

Bogole bo ka se ke bja nkema pele, bja nthibela go phethagatša dinepo le ditlhologelo tša ka. (letl. 65).

Mo go sa šomišitšwe **phetogonepišo** ka ge go ba le phišegelo ga Thellenyane go bolelwa ke yena, e sego mongwadi. Maatla a thekniki yeo ke gore bonnete bja gore ke motho wa go ba le phišegelo, bo tšwelela molaleng. Ka go realo babadi ba re go lemoga gore ke motho wa go se tšokatšokišwe ke mathata, ba nape ba itswalanye le yena.

- Go amogela

Thellenyane ke motho wa go amogela seo se diregilego. Le ge a wetšwe ke kotsi ya go garola matswalo, ga a felelwe ke tshepo, o amogela tšohle tšeo di diregilego. Taba yeo e tšweletšwa gabotse ke polelo ya gagwe mohlang a etetšwe ke boLefehlo bookelong ge a re go bona:

Le se ke la tshwenyega ka leoto la ka leo le ripilwego
... Lona le ile go khutša ditapišego tša lefase le. Nna ke
tla no kolakoletša ke ruta dipinyana gona kua Nthušeng
le boMna Mokopa le boKekwele. (letl. 65)

Go amogela fao ga Thellenyane go tšweletšwa ke yena ka nama. Ka gona mongwadi o fetola tebelelo ya gagwe. O šomiša thekniki ya **phetogonepišo**.

Go tšwela pele ka thekniki yeo, Puleng o sa šomiša yo mongwe wa bagwera ba gagwe, e lego Gaseselo ge a re:

Nna ke kgahlwa ke ge o amogela seo o lego sona lehono, mogwera (letl. 65).

Ka phetogonepišo yeo, mokgwa wa Thellenyane wa go amogela mathata, o a gatelelwa, gomme seo se dira gore babadi ba mo kwele bohloko ka mathata ao a mo hlagetšego, ao a dirilego gore leoto la gagwe le ripše gammogo le polao ya ngwana.

- Go loka ga Mmathapelo le Lerato.

Go tšwela pele go tswalanya mmadi le molwantšhwa (Thellenyane), mongwadi o šomiša thekniki ya go rulaganya ditaba. O dira bjalo ka go šomiša baanegwa ba go loka, e lego Mmathapelo le mooki Lerato gore mmadi a ikgweranye le molwantšhwa.

- Mmathapelo

Mmathapelo ke motho wa go loka, wa lerato le botho. O na le pelo ya botswadi, ya go phegelela go aga ngwana wa gagwe ka go mmontšha tsela ya nnete bophelong. Gape Mmathapelo ke mohlologadi yo babadi ba mo kwelago bohloko le go ikgweranya le yena. O godiša Thellenyane ka tsela ya go loka gape o a mo rata. Ka lebaka leo, babadi ba ka se kgone go nyatša Thellenyane ka ge ba bona a ratwa ke mmagwe, yo e lego motho wa go loka.

- Lerato

Mooki Lerato ke mosadi wa lerato le mabobo. Ka fao go ka thwe leina la gagwe ke sekai sa botho le lerato. Lerato le botho bjo bja gagwe, di tšwelela ge Thellenyane a le bookelong. O mo okile ka botho le kwelobohloko; gomme ge Thellenyane a fodile, a nyala Lerato. Ka fao mmadi o itswalanya le Thellenyane ka lebaka la mosadi yo wa gagwe (Lerato) wa go loka, gape wa go ba le lerato.

Semelo sa molwantšhwa (Thellenyane) se ahlaahlilwe, bjale go yo hlokomelwa semelo sa molwantšhi (Tintela).

Molwantšhi: Tintela

Tintela ke motho wa maemo a mehleng. Ge go tsinkelwa maemo ao a gagwe, go hweditšwe gore go na le diphapantšho tšeo go ka thwego ke tšona di mmeago maemong ao a lego go ona. Diphapantšho tšeo ke:

- Go ba moithuti

- Bodiidi

- Go ba moithuti

Puleng o utolla go ba moithuti ga Tintela ka go šomiša thekniki ya **poledišano**. Ka go realo taba ya go ba ngwana wa sekolo ga gagwe, ga e nepišwe ke mongwadi, eupša e tšweletšwa ke yana Tintela ka nama gotee le bagwera ba gagwe ge ba boledišana bjalo:

Kotentsho: Hei, lena le ipshina ka dithuto.

- Kgobadi: O ra bjang, Kotentsho?
- Tintela: O mmotšišitše gabotse Kgobadi, e re a re botše.
- Kotensho: Banna, ke ra ka gore šemo le tswaletše.
- Tintela: Re swanetše go tswalela, go khutša ke ga batho.
- Kotentsho: Ga le nkwešiše. Nna ke ra go re: Išago le tla be le phethile dithuto tša lena tša borutiši. (letl. 5)

Ka poledišano yeo, kgonthe ya go re Tintela ke moithuti, e a gatelelwa. Ka gona mmadi o lemoga maemo a fase a molwantšhi (Tintela); gobane gantši ge motho e sa le ngwana wa sekolo, ga a be le selo bjalo ka tšhelete, dithoto, bjalobjalo; gomme seo se mmea maamong a fase.

- Bodiidi

Go hloka ga batswadi ba Tintela, le gona go bonala go mmea maamong a mehleng. Go hloka fao ga boTintela, go tšwelela ka mahlakore a mabedi, e lego:

- Go se rutege ga batswadi
- Leina la mmagwe

- Go se rutege ga batswadi

Batswadi ba Tintela ke batho bao ba bonalago gabotse gore ga se ba ka ba ya sekolong. Go tšweletša kgonthe ya taba yeo, Puleng o šomiša thekniki ya phetogonepišo ka ge a diriša morwa wa bona Tintela, go hlaloša maemo a batswadi bao ba gagwe mabapi le tša thuto; gomme yena o re:

Ge nna tate e le sefofu, ebile mma le A ya A a sa e
tsebe, ke dumelele Thellenyane go nnamela mokokotlo?
(letl. 8).

Ka phetogonepišo yeo, mongwadi o rata gore go se rutege fao ga batswadi
ba Tintela, go gatelelwe ke yo morwa wa bona. Gape seo se dira gore babadi
ba kgonthišiše go hloka thuto ga bona; gomme seo ke sona se išago maemo
a gagwe fase.

- Leina la mmagwe

MmagoTintela go thwe ke Marathana. Marathana ke dikobjana tša go onala;
gomme lona le šupa motho yo a hlokago goba a se nago le selo. Ka fao
mongwadi o šomišitše thekniki ya go reela leina go tšweletša bodiidi bja
boTintela, gobane sa pele ge mmadi a bona leina leo, o lemoga bohloki bja
mong wa lona. Ke ka fao go thwego leina leo la mmagwe le lona le gatelela
maemo a mehleng a Tintela.

Maemo a Tintela a lekotšwe, bjale go yo hlokomelwa bofokodi bja gagwe,
e lego kokwane ya bobedi ya moakanyetšo.

Tintela: Motho wa bofokodi

Go tloga mathomong a puku ye, Tintela o tšwelela e le motho wa go ba le
bofokodi ka mo go sa belaetšego. Bofokodi bjo bja gagwe bo tšweletšwa ke
diphapantšho tše di latelago:

* Lehloyo

* Lenyatšo

- * Tseba
- * Go hloka lešoko
- * Go hloka tlhompho

*** Lehloyo**

Tintela ke motho wa lehloyo. O be a hloile Thellenyane ka mo go šiišago. Puleng o nepiša lehloyo la moisa yoo ka go šomiša yena Tintela ka nama ge a re:

Nna ga sa ka ka mo rata, le gateetee! (letl. 6)

Ka gona mongwadi o šomišitše thekniki ya **phetogonepišo** ka ge a fetotše tebelelo ya gagwe, a šomiša Tintela ka boyena, gore go ba le lehloyo moo ga gagwe, go gatelelwe ke yena (Tintela) ka nama. Ka go realo babadi ba tla napa ba mo tseba gore ke motho wa go se loke.

Go tšwela pele go tšweletša lehloyo la Tintela, Puleng o diriša thekniki ya **boipoeletšo**, ka ge go lemogwa gore ona mantšu ao a go laetša lehloyo, Tintela o a boeletša gape morago ga ge Thellenyane a mo senyeditše koloi ka go re:

... O tseba gabotse gore Thellenyane ga ke mo rate ebile ga ke mo nyake, ke mo hloile, wena o ithatiša yena ka seo nna ke se adimilego ka ditšhelete tše telele.
(letl. 51).

Ka boipoeletšo bjoo, Puleng o rata gore Tintela a gatelele ka tsela yeo a hloilego Thellenyane ka gona, gore bofokodi bja gagwe bja go ba le lehloyo, bo kgonthišišwe ke babadi.

* Lenyatšo

Bofokodi bjo bongwe bja Tintela, ke go nyatša batho. Ka tsela yeo a bego a hloile Thellenyane ka gona, o be a bile a sa tšhabe go mmitša “mpša”. Kgonthe ya taba yeo e tšweletšwa ke yena ge a re:

Hei, mpša yela ba e lemile (letl. 6)

Polelo ya lesogana le, e šupa lenyatšo la mafelelo gobane le letšatši la go hlola, motho wa moriri a ka se tsoge a swantšhitšwe le mpša, ka ge mpša e se motho, e le phoofolo. Go tšweletša lenyatšo leo, mongwadi o sa dirišitše thekniki ya phetogonepišo gobane ga se yena ka nama a rotošago taba ya go nyatša ga Tintela, eupša e tšwelela ka yena Tintela ka nama. Taba yeo e napile e dira gore babadi ba se kgokgone gore ke nnete ke motho wa lenyatšo, yo ba ka se ikgweranyego le yena.

Gape lenyatšo la Tintela le tšwelela molaleng nakong ya ge a ekwa gore Thellenyane o kgopela dipasari tša go yo ithuta mošwamawatle, le gona fao o fetola Kotentsho ka lenyatšo ka go re:

M, m, m, m ...! mošemane yo o tloga ka dirupu, he! A
ya moše, a šitilwe ke matriki mo? (letl. 7)

Fa le gona go sa tšwelela thekniki ya phetogonepišo ka ge mongwadi a šomišitše moanegwa (Tintela) ka boyena gore a tšweletše go ba le lenyatšo ga gagwe, gore babadi ba nape ba lemoge gore o na le bofokodi bja go nyatša megopolo ya batho ba bangwe, go swana le ka fao a nyatšago tsebo ya Thellenyane ka gona.

*** Tseba**

Tintela ke motho wa go ba le tseba. O palelwa ke go reta Thellenyane ge a na le bokgoni bja mmimo. Ge Kgobadi a tumiša Thellenyane ka fao a bilego le khuetšo ya dihlopha tša mmimo wa sedumedi motseng wa gabo, o mo fetola ka go selekega, o re:

Ke bona ba lalago ba re foka mo mašego, ba re hloba maroko. (letl. 10)

Se ke sešupo sa go ba le mona ge ngwaneno a go phala ka selo se sengwe. Go tšweletša go ba le tseba mo ga Tintela, mongwadi o dirišitše thekniki ya **phetogonepišo** gore Tintela ka boyena a gatelele bofokodi bjo bja gagwe; gomme seo se lemoša babadi gore ga se motho yo ba ka ikgwerenyago le yena.

Gape tseba yeo ya Tintela, e bonala gabotse ge kgobadi a ba lemoša ka fao ka gaboThellenyane ba khorago ka gona go phala malapeng a bobona; ka lebaka la mona woo wa gagwe, le ge a bona nnete ya seo kgobadi a se bolelago, O fetola ka go re:

Ee, dilo tšeo ka moka ke ditšhelete tša diinšorensense tša tatagwe. (letl. 8)

Mantšu a a Tintela a laetša gabotse go ba le tseba ga gagwe go Thellenyane, gobane ga se phošo ge motswadi a bolokela bana ba gagwe tšhelete ka ge a tla be a rata gore ka moso ba be le sa go iphediša bjale ka ge Mohu Batlabolela a dirile bjalo. Mo le gona mongwadi o sa gateletše go ba le tseba ga Tintela ka thekniki ya **phetogonepišo** ka ge mantšu ao a go laetša go ba

le tseba ga gagwe a sa tšweletšwe ke yena, eupša e le mantšu a moanegwa (Tintela) ka nama.

*** Go hloka lešoko**

Tintela ga a na lešoko. Ge Thellenyane a hlagetšwe ke kotsi, ga a mo kwele bohloko, o mo kwera ka go re:

Ba tla le ripa, o lokile a le bjalo. Ba kwana le go wela dilo tša batho godimo. Seo se mo šaletšego ke go boa Nthušeng le go tla go lebelelana le bogoboga bjoo a bo dirilego ka mahlong. (letl. 61)

Mo Puleng o šomišitše thekniki ya phetogonepišo gobane go hloka lešoko fao ga Tintela, go tšweletšwa ke mantšu a Tintela e sego mongwadi. Gape polelo yeo ya Tintela e kgontšha babadi go lemoga bopelompe bja lesogana leo. Gape bopelompe bjo bja gagwe bo tšwelela gabotse ge a re mola Thellenyane a le diphateng tša lehu, a sa šie go ntšha polelo ya gore o nyaka go ya go mo feleletša. Taba yeo e tšweletšwa ke ge a re:

Ke nyaka go mo nkgišetša mohlatloša wa Mike Tyson,
a le dilaong gore a di tsene. (letl. 52)

Go tšweletša go hloka lešoko mo ga Tintela, mongwadi o sa dirišitše phetogonepišo go kgonthiša mkgwa wo mobe wo wa Tintela, nepo e le go gatelela bofokodi bja gagwe.

Go iša pele go bontšha go hloka kwelebohloko ga Tintela, mongwadi o diriša thekniki ya phapantšho ka go tšweletša Kekwele le Tintela ge ba arabišana

ka go re:

Kekwele (Ka pelothlomogi): Ijo! Thellenyane wa batho. Ruri ke thoma go tlelwa ke lešoko.

Tintela: Kekwele, o lobiša kwelobohloko ya gago ka lefeela. Mohlomongwe motho yo ge nkabe a se go amoge khwaere, nkabe re sa bolele ka koma yeo re e bonego mo Mmabane (letl. 61-62).

Ka thekniki yeo ya **phapantšho**, boitshwaro bja Kekwele bo fapantšha le bja Tintela; gomme seo se utollela mmadi gore Kekwele o na le lešoko, mola Tintela e le motho wa pelo ye mpe. Ka go fapantšha baanegwa bao, Puleng o rata gore mmadi a lemoge go se loke moo ga Tintela, gomme a se itswalanye le yena, ka ge bopelompe e le boitshwaro bjo bo ka se dungwego ke motho.

*** Go hloka tlhompho**

Tintela ga a na tlhompho le ye nnyane. O be a sa tšhabe go tlontlolla batswadi ba gagwe pele ga baeng. Kgontho ya taba yeo e tšwelela gabotse mohlang bommagoThellenyane ba tlile go phophotha molato wa morwa wa bona ge a senyeditše Tintela sefatanaga. Ge ba bolela le yena goba ba mmotšiša dipotšišo mabapi le sona sefatanaga seo, ga a bolele ebile ga a ba arabe; gomme ge batswadi ba gagwe ba leka go mo kgala, o ba fetola ka go re:

Ga le tlo nkgapeletša go bolela, gobane molato ke wa ka. Le tseba eng lena ka mo gae, gobane le sefatanaga ga sa ka la ba naso. (letl. 55)

Puleng o nepišitše go hloka tlhompho ga lesogana le ka go diriša thekniki ya phetogonepišo, ka gore boitshwaro bjo bobo bjoo, ga bo tšweletšwe ke yena, eupša bo tlišwa ke polelo ya Tintela ka nama. Ka gona mmadi o ba le bonnete bjo bo tletšego bja gore Tintela ke motho wa bofokodi; gomme seo le sona se lemoša mang le mang gore ga se motho yo o ka ikgweranyago le yena.

Go tšwela pele go nepiša go hloka mekgwa mo ga Tintela, Puleng o sa diriša phetogonepišo ka go šomiša yo mongwe wa bagwera ba Tintela, e lego Gaseselo ge a re:

Hai, ruri tlhompho ka nako ye nngwe e bohlokwa. Go fekeetšwa ke maikutlo, go ka go senyetša dilo tše ntši.
(letl. 55)

Ka go šomiša phetogonepišo yeo, mongwadi o nyaka gore Gaseselo a gatelele go hloka tlhompho ga Tintela, gomme ka ge taba yeo e tloga e tlišwa ke yo mongwe wa bagwera bao ba gotšego le yena, ga go ka tsela yeo babadi ba ka se kgolwego gore ke nnete Tintela ke motho wa go hloka tlhompho. Ka go realo, bofokodi bja gagwe bo tšwelela nyanyeng.

Go ka rungwa ka gore Tintela o na le boitshwaro bjo bo sa kgahlego batho bao a phelago le bona. Ge go lekodišišwa diphapantšho tšeo di dirago gore go thwe o na le bofokodi, go lemogwa gore ke motho wa go se loke, yoo babadi ba ka se dumego go itswalanya le yena. Ka fao mohuta wa bobedi wa diphapantšho tšeo di lekolwago ge go sekasekwa semelo sa moanegwa, e lego diphapantšhotlaleletšo, o ka se hlokomelwe fa, ka ge go le molaleng gore babadi ba ka se ikgweranye le yena.

5.1.5 Kakaretšo

Kgaolong ye go hlalošitšwe moko wa ditaba wa papadi ya *Thellenyane Batlabolela*. Mabapi le moakanyetšo, go hlalošitšwe ge terama ye ya Puleng e wela go dingwalo tša boitshwaro. Go dikokwane tša thulaganyo, go lekotšwe kokwane ya mathomo fela, e lego kalotaba. Mo go kalotaba, go sekasekilwe elemente ya mathomo, e lego baanegwa. Go ahlaahlilwe semelo sa molwantšha (Thellenyane) ka go šomiša diphapantšhotshwanelo le diphapantšhotlaleletšo, mola ge go hlalošwa semelo sa molwantšhi (Tintela), go dirišitšwe fela diphapantšhotshwanelo. Dithekniki tšeo di tšwelelago kgaolong ye, tšeo mongwadi a di šomišitšego ke: nepišo, phapantšho, phetogonepišo, boipoeletšo, tshwantšhanyo, polelonoši, go reela leina, poledišano le sereto.

6. KGAOLO YA BOSELELA

6.1 THULAGANYO III

6.1.1 Matseno

Mo go thulaganyo III, go yo lekolwa dielemente tša kalotaba tšeo di sego tša hlalošwa mo kgaolong ya bohloano, e lego ditiragalo, nako le felo. Go yo thongwa ka ditiragalo.

6.1.2 Ditiragalo

Go ya ka Groenewald (1993: 20), ditiragalo tša kalotaba ke tšeo di thulantšhago molwantšhwa le molwantšhi. Ke ka lebaka leo go thwego thulano ke sehloa sa kalotaba. Thulano e hlola maatlakgogedi, e gapeletša mmadi go balela pele gore a kgone go bona tharollo ya mathata ao a thulano. Go tloga gona moo, go balwa ka ga katano gare ga molwantšhwa le molwantšhi.

6.1.2.1 Kakaretšo ya diteng tša kalotaba

Diteng tša kalotaba di ile go akaretšwa go ya ka ditemana. Ditemana tšeo di lebanego le kalotaba ke tše di seelago, e lego: 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5 le 2.1; gomme tšona di ka akaretšwa ka tsela ye:

Mmathapelo o boledišana le Thellenyane mabapi le go boela sekolong gore a phethe lengwalo la matriki. Thellenyane ga a kwane le taba yeo mmagwe a e bolelago ka ge a re yena o tšhaba go itshegiša bagwera le go iša seriti sa gagwe fase. Mmathapelo o befetšwe, o mmotša gore a tlogele go

ikgogomoša, a ipetlele bokamoso. Go tloga fao bagwera ba Thellenyane ba gahlana mokgotheng, go sa bolelwa ka boikgogomošo bja gagwe. Gare ga bona go bonala mogwera yo mongwe wa gagwe, e lego Kgobadi, a sa kwane le dipolelo tša bona. Ge ba re Thellenyane o a ikgogomoša, o re ba bona ge ka gabo e le bahumi. Kua ga Retlabona, Mmathapelo le Retlabona ba gahlane, ba bolela ka boitshwaro bjo bja Thellenyane bja go se loke. Ba sa bolela, Thellenyane o a tšwelela, o ba botša ge a tšo nyatša matogwana ao kgaetšediagwe a mo nyaketšego ona. Go tloga moo bagwera ba Thellenyane ba gahlana gape ga Kotentsho, go bolelwa ka dipolelo tša boTintela. Tintela o rutlomotše STD ka dihloro, mola Kgobadi a no tšwelela fela. Dipolelong tša bona, Kekwele o bololla Kotentsho gore ga a na matriki, gape o botšiša bagwera gore mogwera wa gagwe wa potego (Thellenyane) o kae, mola monna wa gagwe (Kotentsho) a mo hloile. Gona fao Kotentsho a befelwa, a ba a mmotša ge a se a swanela go hlwa a gwerane le Thellenyane. Ge ditaba di tšwela pele, Moruti Thai le Mna Mokopa ba ya gaboThellenyane, go yo mo kgopela gore a tle a rute ka Nthušeng. Gona moo lesogana la ntšha mokgwa, la ba fotlela, la ba la ba botša ge yena e se morutiši, ebile a ka se tsoge a bile morutiši wa praebete, le gona ka praemari. Bakgalabje bao ba ile ba mo fa maele, mafelelong go bonala a ile a kwa dikeletšo tša bona, a dumela kgopelo yeo ya bona. Ge a tsena moo Nthušeng, o hweditše go itokišetšwa diphadišano tša moopelo. Ka go ba tsebanyane moo ga gagwe, a bolela ge Kekwele a sa tsebe mmimo, a šaediša bana; ka gona o bona bokaone e le go mo amoga yona. Gaseselo le Mokopa ba ile ba mo thekga tabeng yeo, le ge Mokopa a ile a mo lemoša gore fela a lemoge gore ‘pshio tša tlou ga di pataganywe, le gona gore ‘maebana mabedi ga a rakwe’. Maele a mokgalabje yoo, go bonala a ile a wela fase ka ge phokgo e ile ya tloga yona nako yeo go ya go amoga Kekwele khwaere yeo.

6.1.2.2 Ditiragalo tša kalotaba

I. Poledišano gare ga Thellenyane le mmagwe (Mmathapelo)

Mmathapelo o botša Thellenyane gore a boele sekolong gore a hwetše matriki. Thellenyane o ganana le seo mmagwe a se bolelago, o re ga a rate go segwa ke bagwera le go iša seriti sa gagwe fase. Thulano magareng ga bona ga e na maatla gobane ke thulano gare ga motswadi le ngwana wa gagwe. Gape ke thulano gare ga molwantšhwa le moanegwathuši. Le ge go le bjalo, thulano yeo e godiša maatlakgogedi ka ge mmadi a fišegelwa go tseba gore ngwana yo o tla feletša kae le bongangele bjo bja gagwe.

II Poledišano gare ga bagwera ba Thellenyane

Bagwera ba Thellenyane e lego: Kotentsho, Tintela, Lefehlo, Kekwele le Kgobadi, ba gahlane mokgotheng, gomme ba bolela ka boikgogomošo bja gagwe. Kgobadi ga a kwane le bona, o re ba tsebafalela Thellenyane ge ka gabo ba humile. Taba yeo e napile e hlola thulano gare ga gagwe le bagwera bao, ka ge ba re o emelela Thellenyane. Thulano gare ga bona e na le maatla gobane ke mo Tintela (molwantšhi), a itšweletšago gona gore o hloile Thellenyane; mola Thellenyane le ge a be a se gona gare ga bona, a emelwa ke Kgobadi. Ka go realo, go ka thwe Kgobadi ke moriti wa Thellenyane. Ke ka fao go thwego thulano yeo e gare ga go loka (Kgobadi) le go se loke (Tintela). Ka gona e na le maatlakgogedi.

III Mmathapelo o boledišana le Retlabona le Thellenyane

Mmathapelo o etetše ga Retlabona (morwediagwe), ba bolela ka ga go ikgantšha le go gana sekolo ga Thellenyane. Ba sa bolela, go tšwelela

Thellenyane, o ba botša ge a tšo gana matogwana ao Retlabona a mo nyaketšego ona. Thulano gare ga Thellenyane le ba lapa, ga e na maatla, gobane ke thulano gare ga motho le mmagwe, gotee le kgaetšediagwe. Ge ba mo kgala, ba tlelwa ke lešoko, ba feletše ba mo rapeletša ka direto. Le ge go le bjalo, thulano yeo e godiša phišegelo go mmadi ka ge a nyaka go bona gore Thellenyane o tla feletša kae ka go hloka tsebe le go ba le magetla moo ga gagwe.

IV Bagwera ba Thellenyane ba gahlana ga Kotentsho

Bagwera ba Thellenyane ba gahlane ga Kotentsho, ba bolela ka dipelo tša boTintela tša STD. Tintela o tšweletše ka dihlora, mola Kgobadi a no tšwelela fela. Kekwele o bololla monna wa gagwe Kotentsho gore ga a na matriki. Gape o bolela ka Thellenyane mola Kotentsho a mo hloile, a re o a ikgogomoša. Thulano gare ga Kotentsho le Kekwele, ga e na maatla ka ge e le thulano gare ga baratani; gape e gare ga baanegwathuši.

V BoMokopa ba tlo kgopela Thellenyane

Moruti Thai le Mna Mokopa ba tlile go kgopela Thellenyane gore a tle go ruta ka sekolong sa Nthušeng. Thellenyane o ganana le kgopelo yeo ya bona. Bakgalabje bao ba mo eletša, mafelelong a dumela seo ba bego ba tlo mo kgopela sona. Thulano ga e na maatla gobane o feleditše a dumetše kgopelo ya bona. Gape ke thulano gare ga go loka (Thellenyane) le go loka (boMokopa).

Le ge go le bjalo, thulano yeo e tšweleditše boikgogomošo bja gagwe ge a fetolana le bakgalabje bao mo mathomong a poledišano ya bona.

VI Thellenyane o amoga Kekwele khwaere

Thellenyane o amoga Kekwele khwaere o re ga a kgone mmino, ka gona o šaediša bana le go ba bolaiša go hlwa ba ahlame. Thulano gare ga Thellenyane le Kekwele, e na le maatla ka ge e le thulano ya nnete gobane ke thulano yeo e rumago kalotaba. Ka go realo, ke sehloa sa kalotaba. Ke mo maatlakgogedi a letšego gona gobane go tloga fao mmadi o rato tseba gore phapano yeo ya bona, e tla feletša kae. Le gona moo boikgogomošo bja Thellenyane bo a godišwa.

6.1.2.3 Tlhalošo le tšhomišo ya dithekniki tša kalotaba

Go rulaganya ditaba tša kalotaba, Puleng o šomišitše dithekniki tše di latelago:-

- (a) Go arola ditema ka ditemana
- (b) Boipoeletšo
- (c) Polelonoši
- (d) Phapantšho
- (e) Tlogelo

Bohlokwa bja dithekniki tše ke go godiša maatlakgogedi le go tšwetša moko wa ditaba pele. Mo go dithekniki tše, go tlo hlalošwa thekniki ya go arola ditema ka ditemana le tlogelo fela, ka ge tše tše dingwe di šetše di hlalošitšwe ge go be go sekasekwa baanegwa.

(a) **Go arola ditema ka ditemana**

Go hlatholla kgopolo ye, Groenewald (1995: 2) o bolela gore mongwadi wa terama; mošomo wa gagwe ke go ngwala terama. Mongwadi o swanetše go kgetha tše bohlokwa fela tše o tlogo di rulaganya go tšweletša maikemišetšo a gagwe, e lego moko wa ditaba. Gantši ditiragalo tše tše bohlokwa, di hlalošwa ge di ikemela, gomme di bitšwa **ditemana**. Ge a tšwela pele letlakaleng la bone, o re ge ditemana tše di hlophelwa felo gotee gore di be kgopana, di bitšwa **tema**.

Puleng o šomišitše thekniki ye ka go arola tiragatšo ye ka ditema tše tlhano. Ditema 1, 2, 4 le 5, o di arotše ka ditemana tše tlhano ye nngwe le ye nngwe, mola tema ya 3, e na le ditemana tše nne. Bohlokwa bja ditemana tše ke gore di gatelela boitshwaro bja bošaeidi bja Thellenyane. Go fa mohlala, ditiragalo tša ditemana 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5 le 2.1, ka moka di gatelela boikgogomošo bja Thellenyane, ka ge mo go tšona, baanegwa ba bolela ka boitshwaro bjo bo sa lokago bja gagwe. Ge a tšwela pele mabapi le taba yeo ya peakanyo ya ditema le ditemana tša terama, Groenewald (1995: 5) o re thulaganyo ye e tlwaelegilego ya terama ya ditema tše tlhano e ka lebantšhwa le thulaganyo ye e latelago:

Ke kalotaba (tema ya 1), tšwetšopele (tema ya 2 le 3), sehloa (tema ya 4) le tlemollo ya lehuto (tema ya 5). Gape e lebane le go kopantšhwa ga ditema gore di be kgopana, gore moko wa ditaba o tšwele pele, gore maatlakgogedi a godišwe.

Ge go lekolwa thulaganyo ya *Thellenyane Batlabolela*, go lemogwa gore ga e latela gabotse lenaneothulaganyo leo le bolelwago ke Groenewald, ka ge

yona e rulagantšwe ka tsela ye:

Kalotaba:	Tema 1:	ditemana 1-5
	Tema 2:	temana 1
Tšwetšopele:	Tema 2:	ditemana 2-3
Sehloa:	Tema 2:	temana 4
Tlemollo ya lehuto:	Tema 2:	temana 5
	Tema 3:	ditemana 1-4
	Tema 4:	ditemana 1-5
	Tema 5:	ditemana 1-5

Le ge Puleng a sa latele lenaneo la thulaganyo leo le tlwaelegilego, bonnete ke gore ditema le ditemana tšeo di na le mediro ye bohlokwa, e lego go tšwetša moko wa ditaba wa tiragatšo ye, le go godiša maatlakgogedi. Karolo yeo ya mediro ya ditema le ditemana, e tla hlokomelwa ka botlalo mo go tšwetšopele.

(b) Boipoeletšo

Mongwadi o šomišitše thekniki ya **boipoeletšo** mo go kalotaba ka go tšweletša thulano gare ga Thellenyane le ba lapa labo makga a mabedi. Dithulano tšeo di ipoeletša ka tsela ye:

Temaneng ya mathomo, ya tema ya pele, Thellenyane o thulana le mmagwe, ba lwela taba ya go gana go boela sekolong; mola temaneng ya boraro, ya yona tema yeo ya pele, go sa tšwelela thulano gape gare ga gagwe le

mmagwe gotee le kgaetšediagwe, ge bjale a gana matogwana ao ba mo nyaketšego ona. Ka go realo, mo go kalotaba, Puleng o gatelela thulano ya Thellenyane le ba lapa labo ka go e boeletša makga a mabedi. Ka tsela yeo Puleng o gatelela boitshwaro bja go se loke bja Thellenyane, gomme seo se hlaloša Thellenyane bjalo ka ngwana wa go hloka tsebe.

(c) Polelonoši

Go tšweletša boikgantšho bja Thellenyane, Puleng o diriša polelonoši. Ge Mmathapelo a tlogela Thellenyane ka phapošing yeo ba bego ba boledišana ka tša go boela sekolong, Thellenyane o šala a swere lekgotla a nnoši, gomme polelo yeo ya gagwe e utolla go ikgantšha gagwe ka tsela ye:

- O makala gore mmagwe o tshwenywa ke eng ka bokamoso bja gagwe.
- O ganana le go tsošwa bošego a opelelwa koša ya thuto le bokamoso.
- O makala ge mmagwe a mmotša ka ga tlhalano ya Retlabona, o re tšeo ga di mo ame ka selo.
- O re yena ke mošemane a nnoši, le gona ke mošalalapeng, ka gona ga a tshwenyege ka taba ya go boela sekolong. (letl. 2-3)

Ka polelonoši yeo, go gatelelwa boikgogomošo bja gagwe. Gape o ntšha sa mafahleng a gagwe; gore go nepišwe bonnete bja gore ke motho wa go ikgantšha le go itebelela a nnoši. Ke ka fao Serudu (1989: 41) gotee le Cohen (1973: 196) ba gatelelago taba ya gore poledišano ke thekniki yeo mongwadi a e šomišago go dira gore moanegwa a utolle tšeo di lego mafahleng a gagwe.

(d) Phapantšho

Puleng o šomišitše phapantšho mo go kalotaba makga a mantši. Yona e tšwelela mabakeng a a latelago:

- Ge mongwadi a nepiša ntlo ya boThellenyane. E phala tša bobagwera ba gagwe. (letl.1. 19)
- Ge Kgobadi a bolela ka bohumi bja boThellenyane (letl. 8): Le gona fao polelo ya Kgobadi e utolla gore ka gaboThellenyane ba na le ditseka, mola ka gabobona ba se na selo. Ka gona malapa a a fapantšhwa: la bohumi le la bodiidi.
- Ge Kotentsho le Tintela ba bolela ka ga go se rutege ga batswadi ba bona, mola ba Thellenyane ba rutegile. (letl. 8)
- Tintela o fapantšhwa le Kgobadi mabapi le tša dithuto. (letl.15) Tintela o tšweletše ka dihloro, mola Kgobadi a no tšwelela fela.
- Kekwele o fapantšhwa le Thellenyane. Kekwele ke lešaedi la mmino, mola Thellenyane e le sethakga mminong. (letl. 25)

Puleng o gatelela phapano yeo e tšwelelago gare ga baanegwa ba tiragatšo ye, nepo e le gore go lemogwe go se swane ga bona.

(e) Tlogelo

Ge a hlaloša kgopolo ye, Magapa (1997: 123) o re:

Tlogelo ke thekniki ya mongwadi ya go akgofiša nako. Ke tsela ya go se hlaloše ditaba ka botlalo goba go ka thwe ke tsela ya go hlaloša ka go široga, e lego go se

nepiše taba thwii. Ka yona tlogelo mongwadi ga a hlaloše ditaba ka botlalo le ge e le gore ditaba tšeo di bonala di le bohlokwa. Ka yona o ka re o re mmadi a ikhweletše ditlhalošo tšeo yena a sego a di bolela, ka gore ge ditaba tšeo di ka hlalošwa ka botlalo, di tla utollela mmadi sephiri.

Puleng o tšweletša tlogelo mo go kalotaba ka go tlogela tiragalo ye e itšego gare ga ditemana 1.5 le 2.1. Tlogelo yeo e tšwelela ka tsela ye: Mo temaneng ya 1.5, boMokopa ba tlile go kgopela Thellenyane go tla go ruta ka sekolong sa Nthušeng. Temaneng ye e latelago ya 2.1, Thellenyane o hwetšwa a šetše a šoma ka Nthušeng. Gona fao mmadi o lemoga gore gare ga ditemana tšeo tše pedi (1.5 le 2.1), go na le tiragalo ye bohlokwa yeo mongwadi a e tlogetšego, e lego tumelano ya Thellenyane le bao boMokopa. Ka go realo, tlogelo yeo e tlišitšwe ka tirišo ya ditemana, gomme ka thekniki yeo, mongwadi o akgofiša nako gore moko wa ditaba, e lego boitshwaro bja Thellenyane bjo bo sa lokago bo tšwetšwe pele. Gape mongwadi o utela mmadi sephetho sa Thellenyane gore a ikakanyetše sona ka boyena. Ka tsela yeo, maatlakgogedi a a godišwa ka gobane mmadi o gapeletšega go balela pele le pele, go rata go bona ge Thellenyane e tla no fela e le motho wa sengangele goba aowa.

6.1.3 Nako

Nako ke karolo ya tikologo yeo le yona e arotšwego ka diripa tše tharo, e lego nako ya tshwanelo, ya atmosfere le ya seka/ seswantšho. Nako yeo ya thulaganyo, ga e swane le ya diteng ka gobane yona e fiwa mošomo. Mehuta ye meraro yeo ya dinako, e tla sekasekwa ge e lebantšwe le *Thellenyane Batlabolela*.

(a) Nako ya tshwanelo

Nako ya tshwanelo ke yeo e lego ya tihago; yeo e swanetšego gore e be gona sengwalong sefe goba sefe ka ge e laetša baanegwa le ditiro tša bona. Mo go tiragatšo ye, Puleng o šomišitše mantšiboa le mosegare bjalo ka dinako tša tshwanelo, tšeo ditiragalo tša tiragatšo ye di swanetšego go diragatšwa ka tšona. Mongwadi o šomišitše nako ya mantšiboa go ba nako yeo ba lapa la Batlabolela (Mmathapelo le Retlabona), ba e šomišago go kgala, go eletša le go lemoša Thellenyane gore o swanetše go tlogela boikgogomošo, a ipetlele bokamoso, ka go hlokomela thuto. Gape ke nako yeo Mokopa le Moruti Thai ba tlogo kgopela Thellenyane go tla go ruta sekolong sa Nthušeng ka yona. Go tiiša seo, Puleng o thoma ditaba tša tiragatšo ye temaneng ya pele ka go re;

Mantšiboa ka phapošing ya go robala. Go tsena Mmathapelo, o boledišana le morwa, Thellenyane.
(letl. 1)

Go tšwela pele go šomiša nako yeo, letlakaleng la lesome o sa buša o re:

Lekheišeneng la Molapomotle: mantšiboa ka khwišing ya Retlabona. Retlabona o boledišana le mmagwe, Mmathapelo. Go tsena Thellenyane.

le

Mantšiboa ka phapošing ya go dula. Go lla polata ya mmimo wo o tseneletšego wa sedumedi gomme o llela tlasana. Moruti Thai le Mna Mokopa ba boledišana le Mmathapelo. Go tsena Thellenyane. (letl. 19)

Ge go lekodišišwa ditsopolwa tše tharo tše, go lemogwa gore nako ya mantšiboa e bohlokwa go ba lapa leo la gaboThellenyane ebile ba bona e le maswanedi gore ba rere ditaba tša lapa ka yona. Ka go le lengwe boMokopa le bona ba napile ba tlatša la mogologolo leo le rego: Molato wa phiri o fela bošego ka go tla go kgopela Thellenyane e le bošego, gore ditaba tše di rerwe sephiring, ba sa bonwe ke motho.

Gape Puleng o šomišitše nako ya mosegare go ba yeo bagwera ba Thellenyane ba gahlanago ka yona nako le nako ge ba sola boitshwaro bjo bo sa lokago bja Thellenyane. Mabapi le taba yeo o re:

Mosegare mokgotheng. Go tšwelela Kotentsho, o gahlana le Kgobadi a na le Tintela. (letl. 5)

le

Le fiša tšhiritšhiri. Ba dutše mathuding ga Kotentšho. Ke Kotentšho, Lefehlo le Kekwele. Go tsena Tintela le Kgobadi. (letl. 15)

Gape nako ya mosegare ke yeo Thellenyane a ilego a amoga morutišigadi Kekwele khwaere sekolong sa Nthušeng. Go tliša bonnete bja taba yeo, letlakaleng la masomepedihlano mongwadi o re:

Ka morago ga iri ya bobedi mathapama sekolong sa praemari sa Nthušeng. Dikhwaere di itokišetša diphadišano tša meopelo. Ka ntle ga kantoro go eme Thellenyane, Gaseselo le Mokopa. Go kwala khwaere ya Kekwele e šaetša.

Go tšweletša dinako tše tša tshwanelo, Puleng o dirišitše thekniki ya poeletšo ka ge di boeletšwa mo ditemaneng tše tshela tša tema ya mathomo ka go šielana, ke go re e ba:

Mantšiboa (1.1)

Mosegare (1.2)

Mantšiboa (1.3)

Mosegare (1.4)

Mantšiboa (1.5)

Ka morago ga iri ya bobedi mathapana (2.1)

Ge go lebeledišwa go hwetšwa gore mantšiboa e boeleditšwe gararo, mola mosegare le yona e boeleditšwe gararo; ka gobane le ge go thwe mathapama, go sa tšewa gore ke mosegare ka ge letšatši le sa le godimo. Ge a hlaloša kgopolo ye poeletšo, Serudu (1989: 40) o re:

Ke poeletšo ya lefoko, lentšu goba mothalotheo.
Poeletšo e bonala kudu mo thetong le ge bangwadi ba
dipadi bjalo ka O.K. Matsepe, ba e diriša kudu.

Ka go diriša thekniki yeo ya poeletšo, Puleng o rata go gatelela bohlokwa bja dinako tšeo gore go lemogwe ge e le tšeo ditiragalo di swanetšego go diragatšwa ka tšona; ka go realo, moko wa ditaba o tšwetšwa pele.

6.1.4 Felo

Felo bjalo ka karolo ya tikologo, le yona go no swana le nako, e arotšwe ka dikarolo tše tharo, e lego lefelo la tshwanelo, la atmosfere le la seka/seswantšho.

(a) **Mafelo a tshwanelo**

Mafelo a tshwanelo ke ao ditiragalo tša sengwalo di swanetšego go diragala go ona; gomme mafelo ao a tšweletša baanegwa, ditiro tša bona, gotee le nako yeo ba tšwelelago ka yona. Mo tiragatšong ye, mafelo a tshwanelo ao a lebanego le kalotaba ke:

Lapeng la Batlabelela, mokgotheng, ga Retlabona, ga Kotentsho le sekolong.

Lapeng la Batlabelela ke mo Thellenyane a dulago le go kgalwa gona ge a dira tša go tšwa tseleng. Gape ke moo a tšhabelago gona bjalo ka legae la gabo ge a tšo lapišwa ke tša ka ntle. **Mokgotheng le ga Kotentsho**, ke moo bagwera ba Thellenyane ba kopanelago gona, ba bolela ka boitshwaro bja Thellenyane bjoo ba sa bo ratego. **Ga Retlabona** gona ke moo Thellenyane a etelago gona, ge a nyaka matogwana, ebilego a eletšwa gona mabapi le tša bophelo. Ge e le **sekolong**, ke fao Thellenyane a bontšhago boikgantšho le bomphenyašilo gona, ka ge a amoga Kekwele khwaere gona, mola a sa tšo fihla.

Puleng o sa šomišitše thekniki ya poeletšo ka ge **lapa la boThellenyane** bjalo ka lefelo, le boeditšwe gabedi. Lekgeng la pele ke ge Mmathapelo a tsošitše Thellenyane bošego, ba boledišana ka tša thuto. Temaneng ya bohloko, o boeletša lefelo leo gape ge Mna Mokopa le Moruti Thai, ba tlo kgopela Thellenyane. Ka go boeletša lefelo leo, bohlokwa bja lona bo a gatelelwa.

6.1.5 Kakaretšo

Go hlalošitšwe ditiragalo tša kalotaba ya *Thellenyane Batlabelela*, tšeo mošomo wa tšona e lego go thulantšha molwantšhwa (Thellenyane) le

molwantšhi (Tintela). Le ge go le bjalo, go lemogilwe gore bontši bja dithulano tšeo di tšwelelago tiragatsong ye, ga di thulantšhe molwantšhwa le molwantšhi thwii, ka ge gantši mongwadi a šomiša meriti ya baanegwagolo bao, go di tšweletša. Go feta fao, ditiragalo tšeo di bohlokwa ka ge di gatelela moko wa ditaba wa tiragatšo ye. Gape tše dingwe tša dithulano tša tiragatšo ye, bjalo ka thulano gare ga Thellenyane le Kekwele, di hlola maatlakgogedi ka ge mmadi a eba le phišegelo ya go rata go tseba gore Thellenyane o tla feletša kae le megabaru yeo ya gagwe ya go pataganya dikhwaere. Go godiša maatlakgogedi le go tšwetša moko wa ditaba pele, Puleng o šomišitše dithekniki tše: go arola ditema ka ditemana, boipoeletšo, polelonoši, phapantšho le tlogelo. Malebana le tikologo, go boletšwe ge nako e arotšwe ka dikarolwana tše tharó, e lego nako ya tshwanelo, ya atmosfere le ya seka. Lefelo le lona le arotšwe ka dikarolwana tšeo, e lego lefelo la tshwanelo, la atmosfere le la seka. Gona fao go lemogilwe gore tiragatšo ye, ga e na nako le felo tša atmosfere le seka. Go gatelela tikologo ya terama ye, Puleng o dirišitše thekniki ya poeletšo go feta tše dingwe.

7. KGAOLO YA BOŠUPA

7.1 THULAGANYO IV

7.1.1 Matseno

Mo go thulaganyo IV, go yo lekolwa dikokwane tše dingwe tša thulaganyo tše di sego tša hlalošwa, e lego (a) tšwetšopele, (b) sehloa le (c) tlemollahuto.

7.1.2 Tšwetšopele

BoKeuris (1997: 60) ge ba hlaloša kgopolo ye, tšwetšopele, ba e nyalantšha le khuetšo yeo nako e bago le yona mo go katološo goba tšwetšopele ya ditiragalo. Ke ka fao ba rego:

Khuetšo yeo e bonala kudu mahlakoreng a mabedi, e lego tatelano le lebelo (tempo). ... mongwalaterama a ka kgetha go thoma mathomong a ditiragalo mme a tšweletša se sengwe le se sengwe go ya ka tatelano ya nako; mola yo mongwe yena a ka kgetha go raloka ka tatelano ya nako ka go thoma terama ya gagwe bogareng goba mafelelong.

Go tšwela pele go hlaloša kgopolo ye, Mampuru (1986: 176) o re:

This phase encompasses that part of the story from the first event of the plot to the climax. Here the author will indicate the development of the basic situation, suggest any important conflict and develop his character.

Mo go gatelelwa go direga ga ditiragalo tšeo di lebanego le tharano yeo e tlogo dira gore ditaba di lebe sehloeng. Ka gona go nepišwa bohlokwa bja tharano. Ke ka fao boBrooks (1975: 8) ba hlalošago tšwetšopele ka go re:

... complication implies resistance to movement towards solution of the problem from which the plot stems.

Ka go le lengwe, Mojalefa (1995: 17) o nepiša kgopolo ye tšwetšopele ka go hlaloša gore e bolela go direga le go rarana ga ditaba. Ke moo ditaba tšela tša go tšweletšwa mo go kalotaba, bjale di tšwetšwago pele. Tšwetšopele e thoma mola kalotaba ya go felela gona gomme e felela ka thulano ya mafelelo. Go tloga fao ga go sa tlo ba le thulano ye nngwe. Go tlaleletša tlhalošo yeo ya Mojalefa, Groenewald (1993: 21) o hlatholla mošomo wa tšwetšopele ka go re:

... e na le modiro wa go godiša maatlakgogedi. Ka tsela yeo moko wa ditaba o tšwetšwa pele. Polelo e lebane le dielemente tša kanegelo: baanegwa, ditiragalo nako le felo.

Nyakišišo ye e yo nepiša tshekatsheko ya tšwetšopele go ya ka fao e hlalošwago ke boGroenewald ka gona.

Ge go yo sekasekwa tšwetšopele, go tlo latelwa lenaneo le:

- (a) Kakaretšo ya diteng tša tšwetšopele.
- (b) Tlhalošo le tirišo ya dithekniki
- (c) Tlhalošo le tirišo ya ditema le ditemana.

7.1.2.1 *Kakaretšo ya diteng tša tšwetšopele*

Ditemana tša tšwetšopele ya *Thellenyane Batlabolela*, di bopilwe ke ditemana tše pedi tša tema ya bobedi, e lego 2.2 le 2.3, gomme ditiragalo tša ditemana tšeo di ka akaretšwa ka mokgwa wo:

Morago ga gore Thellenyane a amoge Kekwele khwaere, go ile gwa senyega. Kekwele ge a fihla ka lapeng, o tšhela monna wa gagwe Kotentsho gore o amogilwe khwaere. Gona fao gwa tsoga lerole, ba fufulelwa, ba rogaka Thellenyane, moo Kotentsho a go ba a nagana go yo bolaya Thellenyane goba go mo kweša dingwathameratha o šoro. Ba ile ba sa befetšwe ka tsela yeo, gwa tšwelela Tintela, Kgobadi le Lefehlo. Ge bagwera bao ba dikiša bao boKotentsho, Kgobadi yena a napa a tšhela lebolobolo ka mabu ka go thekga seo Thellenyane a se dirilego. O ba botša serokaphatla gore Thellenyane ge a tla amoga Kekwele khwaere, ke gore khwaere yeo e swanetše go ba e be e šaetša, le gona ke kgale Nthušeng e sa thope sefoka. Ka go realo, o ema le Thellenyane. Gona fao polelo yeo ya Kgobadi ya napa ya hlola thulano gare ga gagwe le boKotentsho. Ka gona maatlakgogedi a golela pele le pele.

Matsatši a ile ge a šuthela pele, nako ya letšatši la diphadišano le yona ya batamela. Go be go šetše beke fela, ge ba lapa la boThellenyane le mogweragwe, Gaseselo, ba iketlile ka lapeng, ba mo kganyogela mahlatse a gore a thope sefoka. Mmathapelo le Retlabona ba ile go tlogela Thellenyane le Gaseselo, gore ba šale ba iketlile, Gaseselo a utollela Thellenyane toro yeo a letšego a e lora. Toro e be e le mabapi le kotsi ya sefatanaga, yeo e tlogo wela Thellenyane. Thellenyane o ile a kgotsa, fela a botša Gaseselo gore a se tšhošwe ke toro yeo. Ge ba sa swere tšeo tša toro, ke ge go tšwelela Lefehlo, yo le yena a go tla a thanthollela Thellenyane ka fao Kotentsho le

Tintela ba mo hloilego ka gona, gomme ba dulago ba bolela ka yena.

7.1.2.2 Tlhalošo le tirišo ya dithekniki

Mo go tšwetšopele, go tšwelela thekniki e tee fela, yeo Puleng a e dirišitšego ge a rulaganya ditaba. Thekniki yeo ke ya **tekolapejana**. Lebaka leo le dirago gore go se tšwelele dithekniki tše mmalwa mo, ke go re, tšwetšopele ya tiragatšo ye, e bopilwe ke ditemana tše pedi fela; gomme seo se dira gore go be le karolwana ye nnyane ya tšwetšopele.

***Tekolapejana**

Serudu (1989: 48) o hlaloša kgopolo ye, tekolapejana, ka go re:

... ke thekniki ye mongwadi a e dirišago ge a rata go tšweletša seo se tlogo direga mafelelong goba seo se utollago gannyane ditiragalo tše di sa tlogo direga ka moragonyana mo pukung ya gagwe.

Go tlaleletša kgopolo ye ya Serudu, Cohen (1973: 185) o re:

Foreshadowing is a technique whereby an author uses details which suggest the ultimate outcome of a plot or which meaningfully preclude the appearance of other details in a literary work.

Seo borateori bao ba se gatelelago ke gore mafelelong ditiragalo tšeo di bolelwago, di tlo phethagala.

Puleng o šomišitše toro ya Gaseselo bjalo ka **tekolopejana**. Thellenyane o rile a sa iketlile le Gaseselo, Gaseselo a mmošša gore o lorile toro ya go tšhoša, gomme a laodišetša Thellenyane tša toro yeo ka go re:

Mosegare e be e le wa sekgalala. Batho e le mabu le matlakala, kudu bafsa. Ba apere mebala ka dihlophahlopha. Go foka moya wo mokoto wa lethabo le kgahlego. Ee, ke sa maketše bjalo, gwa tsoga sesasedi se maatla dikaleng tša maru. Ka lebelo la go feta la sephatšamaru gateete go ile gwa swiswala. Gwa swiswala, swiswi la ntshe ya nke o ka le lokela ka gare ga mokotla. Gona moo, gwa ngautša mengau, gwa kwala dimpša di hlaba modi. Ka morago go ile gwa re kgwathitse. Ke sa re ke tšona, gwa kwala lešata le modumo wo mogologolo wo o bego o thiba ditsebe. Lentšu la kgalema ka bogale ... La re: Ke nna “A” le “O”. Ka morago ga go tšwa kudumela ye ntši, ke re ke a tšhaba ke ewa, ge ke re ke a tsoga, ke šitwa - ge ke thoma go lla, ka phafoga. (letl. 36-37)

Bohlokwa bja thekniki ye, ke gore Puleng o diriša toro go lemoša babadi ka ga kotsi e šoro yeo e tlogo hlagela Thellenyane. Temošo yeo e godiša maatlakgogedi go babadi, ka ge go tloga nakong yeo ba kwago ka ga toro yeo, ba tlo dula ba letetše gore kotsi yeo e hlaga neng, le go rata go bona gore a ka nnete Thellenyane o tla hlagelwa ke mathata ao, bjalo ka ge a ukangwa mo torong, goba aowa. Ka go realo, ba lemoga boitshwaro bjo bo sa lokago bja Thellenyane, bjo bo lebanwego ke kotlo.

7.1.2.3 *Tlhalošo le tirišo ya ditema le ditemana*

Tshepedišo

Mo tlhalošong ya dikgopolo, go ya go thongwa ka go hlaloša dikgopolo tše pedi, e lego tema le temana. Morago ga fao, go tlo lekolwa mediro ya tšona go ya ka fao borateori bao ba fapanego ba e bonago ka gona.

(a) Tema

Groenewald (1995: 4) o hlaloša kgopolo ye tema ka gore ke ditemana tšeo di hlophetšwego felo go tee gore di be kgopana e tee. Go tšwela pele o re diterama tše dingwe di na le tema e tee, bjalo ka *Papadi tše kopana* (Kgatle, 1965) le *Ledile le dipapadi tše dingwe* (Mamadi, 1979). Go tlaleletša seo, Seidler (1959: 578) o re gantši diterama di na le ditema tše tharo goba tše tlhano. Mapotokisi le Masepania ba rata tša ditema tše tlhano. Le bangwadi ba Sepedi ba rata tša ditema tše tlhano. Ke ka fao *Thellenyane Batlabolela* le yona e rulagantšwego ka ditema tše tlhano.

(b) Temana

Go ya ka Groenewald (1995: 3), ditemana ke ditiragalo tše bohlokwa tša sengwalo. Go tšwela pele o bolela gore Seidler (1959: 577) o re ditemana ke “szenen”, gomme o di hlaloša ka go re:

Solche Unterglieder eines Aktes Können Keimzellen dramatischer Handlung Sein. Es sind kleinste Einheiten dramatischen Lebens. In Solchen Szenen ballt sich und gipfelt zugleich ein Drama.

Ge a hlatholla polela yeo ya Seidler, Groenewald (1995: 3) o bolela gore Seidler o gatelela bohlokwa bja temana; o re ke tiragalo ye nnyannyane ya terama ye e lebanego le moko wa ditaba. Ka ntle le temana ye e lego tiragalo ye nnyane, Seidler o sa bolela ka ga tiragalo ye nngwe ye nnyane, e lego “Auftritt”, gomme o re “Auftritt” yeo e felela ge go na le “Personenwechsel”, ke go re, ge go tloga moanegwa yo mongwe, go tsena yo mongwe. Ka gona ke tiragalo ye e lebanego le go fetolana ga baanegwa mo sefaleng.

***Mediro ya tema le temana**

Mo tlhalošong ya mediro ya ditema le ditemana, go na le dihlopha tše pedi tša basekaseki, e lego (a) sehlopha sa bao ba hlophelago dikgopolo tše pedi tše (tema le temana) felo go tee ge ba hlaloša mediro ya tšona; le (b) sehlopha sa bao ba aroganyago dikgopolo tše. Ge go yo ahlaahlwa mediro yeo ya tema le temana, go tlo thongwa ka tshekatsheko ya sehlopha sa (a) morago go latele ya sehlopha sa (b).

(a) Sehlopha sa bao ba hlophelago tema le temana felo go tee

BoKeuris (1997: 63-65) ba nepiša mediro ya tema le temana ka go e nyalantšha le tikologo. Mediro yeo e hlalošwa go ya ka dintlha tše: kgetho ya tikologo ye e itšego; diphetošotikologo le go tsena le go tšwa ga baanegwa.

(i) Kgetho ya tikologo ye e itšego

Lefelo (sekgoba/ tikologo) leo ditragalo di diragalago go lona, ke ntlha yeo e huetšago popego ya ditiragalo tše. Ka gona, ditiragalo tše di itšego di sepelelana le ditikologo tše di itšego, bjalo ka ge di phethagatšwa

lefelwaneng le lennyane leo le ageletšwego go swana le phapoši, goba lefelong le legolo le le bulegilego, go swana le nageng. Go fa mohlala, temaneng ya mathomo ya tema ya pele, Mmathapelo o boledišana le Thellenyane ka phapošing ya go robala, gomme go ka thwe lefelo leo ke le lennyane, leo le sepelelanago le tiragalo yeo; mola temaneng ya bobedi, bagwera ba Thellenyane ba gahlane mokgotheng, ba bolela ka ga boikgogomošo bja gagwe. Le gona fa, go lemogwa gore tikologo yeo e sepelelana le tiragalo yeo ka ge e le ye e bulegilego, moo go ka gahlanago sehlopha se segolo sa batho.

(ii) Diphetošotikologo

Phetošotikologo ka tlwaelo e šupa mathomo goba sephetho sa tiragalo ye e itšego. Ka fao peo ya ditiragalo tše mo go ditema/ ditemana tša go fapana, e bolela gore tema/ temana ye mpsha e sepelelana le tikologo ye nngwe ye mpsha. Ge ditiragalo tšohle di phethagatšwa tikologong e tee, go thwe ditiragalo tše di ‘ageletšwe’ ke tikologo ye. Ge ditiragalo tše di latelanago, di diragala tikologong ye mpsha, di agelelwa ke ‘legora’ le lefsa. Mo go *Thellenyane Batlabolela*, tema 1: ditemana 1-3, di tšweletša ditikologo tše mpsha ka tsela ye:

Temana 1: Ka phapošing ya go robala (letl. 1)

Temana 2: Mokgotheng (letl. 5)

Temana 3: Ka khwitšhing ga Retlabona (letl. 10)

Ka fao, ka ge ditikologo tša ditemana tše di fapana, le ditiragalo tša tšona di a fapana. Go fa mohlala:

- Temana 1: (Ka phapošing ya go robala): Go bolelwa ka thuto.
Temana 2: (Mokgotheng) : Go bolelwa ka boitshwaro bja Thellenyane.
Temana 3: (Ka khwitšhing ya Retlabona) : Go bolelwa ka ga go gana matogo ga Thellenyane.

(iii) Go tsena le go tšwa ga baanegwa

Popego ya ditiragalo e huetšwa gape ke go tsena le go tšwa ga baanegwa. Go tsena ga moanegwa yo mofsa, go ka huetša tshepelo ya ditiragalo. Go fihla ga moanegwa yo bjalo ka mehla go hlola ditetelo tše di itšego mo go mmadi/mmogedi. Ditetelo tše di ka be di šetše di hueditšwe ke tšeo baanegwa ba bangwe ba bego ba di bolela ka yena. Mohlala: temaneng ya 5 ya tema 1, boMokopa ba boledišana le Mmathapelo mabapi le ka fao ba kganyogago ge Thellenyane a ka tla a ba thuša sekolong sa Nthušeng. Ba sa bolela bjalo, go tsena Thellenyane gomme o phumphanya dikakanyo tšela tša bona. Ka fao go tšwelela fao ga Thellenyane mo temaneng yeo, go senya tshepelo ya ditaba tšeo baanegwa bao ba bego ba di bolela.

Go ya ka boKeuris, tema/temana ye nngwe le ye nngwe e na le modiro wa go tšweletša tiragalo ye e itšego, mo tikologong ye e itšego; gomme ge tema/temana yeo e fetoga, go tšwelela tiragalo gotee le tikologo ye mpsha. Gape ge baanegwa ba fetoga, tiragalo le yona e a fetoga.

(b) Sehlopha sa bao ba aroganyago tema le temana.

***Mediro ya tema**

Groenewald (1995: 5) o re Seidler (1959: 578-9) ge a hlaloša bohlokwa bja tema o re:

“Da Akte also immer gewisse Einheiten im Ablauf darstellen, sind auch ihre Schlüsse meist in irgendeiner Weise herausgehoben; als mächtige Steigerungen, in unglaublicher Knappheit”.

Go ya ka Groenewald (1995: 5), dikgopolo tšeo tša Seidler go ka thwe di laetša ditaba tše tharo:

- (a) Bofelo bja karolo ye e itšego ya thulaganyo, le ge e se karolokgolo ya lenaneo leo le boletšwego la kalotaba, tšwetšopele, sehloa le tlemollo ya lehuto. (“in praktischer Hinsicht”)
- (b) Khutšo goba go felela ga taba ye e itšego (“in gesellschaftlicher Hinsicht”), bjalo ka bofelo bja kgaolo ya padi. Ke go kgaoletša tlhokomedišišo ya babogedi (le ge e le mmadi); ba dumelelwa go boledišana le ge e le go emelela le go tšwela ntle.
- (c) Go gatelelwa ga tiragalo ye e lego sehloa sa tema yeo, se se godišago maatlakgogedi (“in ästhetischer Hinsicht”).

Mabapi le taba yeo ya dihloa, yeo e gatelelwago ke Seidler, go lemogwa gore mo go *Thellenyane Batlabolela*, Puleng o rulagantše ditaba gore sehloa sa tema ye nngwe le ye nngwe, se lebane le moko wa ditaba. Bjale go yo lekolwa ka fao ditaba tša tema ye nngwe le ye nngwe ya tiragatšo ye ya Puleng, di fihlago sehloeng ka gona:

- 1.5 Ke temana ya sethakgodi. Mo bokgoni bja Thellenyane bja mmimo, bo a gatelelwa.

- 2.5 Thellenyane o gobetše; o ka bookelong. O a kokobetšwa. Baanegwa ke ba bohlokwa: Mmathapelo le Retlabona ba emela go loka ga Thellenyane; Mokopa le Thai ba na le mošomo wa bohlohleletši. Gape ke temana yeo Lerato a lemogwago gona; gomme yena (Lerato) o laetša babadi phetogo ya Thellenyane.
- 3.4 Temaneng ye, Lefehlo, Kgobadi le Gaseselo ba etela Thellenyane bookelong. Mo ke fao phetogo ya Thellenyane e bonalago gona. Thellenyane o thabile le ge leoto la gagwe le ripilwe.
- 4.5 Mokopa o begela barutiši ka ga kaonafatšo ya mangwalo a bona a borutiši. Thellenyane o thekga polelo yeo ya hlogo ya sekolo.
- 5.5 Thellenyane ke serutegi, o hweditše tikrii ya moopelo.

Go ka rungwa ditaba tše tša dihloa tša ditema tša tiragatšo ye, ka go re, go lemogilwe gore temana ya mafelelo ya tema ye nngwe le ye nngwe, e lebane le moko wa ditaba wa terama ye, e lego boitshwaro.

***Mediro ya temana**

Groenewald (1995: 3) o bolela gore mediro ya temana ke ye mebedi:

- (a) Wa mathomo ke go lemoša kgetho ya ditiragalo tša histori goba tša diteng, tše di tlogo rulaganywa.
- (b) Wa bobedi ke go laetša bohlokwa bja tiragalo yeo mabapi le moko wa ditaba. Ka tsela yeo mongwadi o nepiša tiragalo, baanegwa le tikologo ye e itšego; a di rulagantšha ka go di amantšha seng sa tšona,

le ka go di hlophela felo go tee, gore di be kgopana ye e bitšwago tema. Go di amantšha, o a di fapantšha le go di tlaleletša.

Go hlaloša mešomo ya ditemana tša tšwetšopele, go tlo hlokomelwa fela ditemana tše pedi tša tema ya bobedi (2.2 le 2.3) ka ge e le tšona di bopago tšwetšopele ya tiragatšo ye.

Temana ya 2.2

Bagwera ba Thellenyane ba gahlane ga Kotentsho. Mošomo wa temana ye ke go godiša thulano yeo e šetšego e šenne meno gare ga Thellenyane le Tintela. Mongwadi o tšweletša seo ka go šomiša meriti ya molwantšhwa (Kgobadi) le molwantšhi (boKotentsho), gobane ge boKotentsho ba sola ge Thellenyane a amogile Kekwele khwaere, Kgobadi ga a eme le bona; o thekga Thellenyane. Ka go realo thulano e napile e golela pele le pele. Gape temana ye go ka thwe e sa na le modiro wa go tlaleletša ditaba tšeo di diregilego temaneng ye e fetilego (2.1).

Temana ya 2.3

Thellenyane, Mmathapelo le Retlabona ba tšere magang; morago go tsena Gaseselo, o latelwa ke Lefehlo. Modiro wa temana ye ke go fapantšha ditiragalo tša temana yeo (2.3) le yeo e sa tšwago go feta (2.2), gobane temaneng ya 2.2 bagwera ba Thellenyane ba nyatša boitshwaro bja gagwe bja go se kgahliše, mola temaneng ya 2.3, ba lapa la Batlabelela gotee le bagwera ba Thellenyane (Gaseselo ke Lefehlo), ba mo reta le go mo fa mafolofolo a gore e be mothopasefoka diphadišanong. Ka temana ye, Puleng o nyaka go lemoša babadi gore bjale gona thulano ya molwantšhwa le molwantšhi, e batametše go fihla mafelelong, ka ge bjale Thellenyane a le kgauswi le go welwa ke mathata.

Go akaretša ditaba tše tša ditema le ditemana, ge di hlalošwa ke Groenewald, go ka thwe go lemogilwe gore ditema le ditemana tša sengwalo di na le mošomo wo mogolo wa go dira gore moko wa ditaba o tšwele pele. Gape go lemogilwe gore go fapantšha le go tlaleletša bjalo ka modiro wa ditemana, ke dikokwanekgolo tša maatlakgogedi. Ke gore ge temana ye e itšego e fapantšha goba e tlaleletša ye nngwe, gona fao maatlakgogedi a napile a golela pele le pele.

Thumo

Dikgopolo tše pedi e lego tema le temana di hlalošitšwe. Mabapi le mediro ya tšona, go lemogilwe gore boKeuris ba fapana le Groenewald, gobane bona ge ba hlaloša mediro ya dikgopolo tše (tema le temana), ba di sepediša mmogo, mola Groenewald a di aroganya, ke gore, kgopolo ye nngwe le ye nngwe, e lebane le mediro ya yona. Bjale mo nyakišišong ye, go yo latelwa mokgwa wo o šomišitšwego ke Groenewald.

7.1.3 Sehloa

BoBrooks (1975: 8) ba hlaloša kgopolo ye, sehloa, ka go re:

... this phase is the point at which the forces in conflict reach their moment of greatest concentration, the moment at which as it develops subsequently, the apparently dominant force becomes the subordinates.

Mo legatong le, ke moo dikgakgano tšela di bego di kгатlampana mo go tšwetšopele, di fihlago mafelelong. ka go realo, go ka thwe sehloa ke mafelelo a tšwetšopele. Ge ba tlaleletša polelo yeo ya boBrooks, boKeuris

(1997: 60) ba bolela gore sehloa ke ge ditiragalo tšeo di latelanago ka pela, di golela godimo go fihla ntlhorwaneng; gomme ditiragalo tšeo di dira gore mmadi/mmogedi a be seemong sa ngangego (maatlakgogedi) lebakeng la ge di diragatšwa. Ke ka fao Groenewald (1993: 22) a tlaleletšago taba yeo ya maatlakgogedi ka go hlaloša gore sehloa ke moo maatlakgogedi a felelago gona. Ke magomo goba mafelelo a thulano, khuduego le maikutlo. Ke mo molwantšhwa le molwantšhi ba tšeago sephetho gona; gomme taba yeo ya go tšea sephetho ga baanegwagolo bao (molwantšhwa le molwantšhi), boMacDonell (1979: 548) ba e gatelela ka go re:

The climax takes place where the reader experiences the greatest emotional response to a character's problem, when the situation is such that the conflict must be resolved one way or another, or when the main character starts to take a decisive action to end the conflict.

Ka go realo, mo go sehloa, ke moo mmadi a bago le kukego ye kgolo ya go bona mathata a moanegwa, le ka fao thulano e ka fedišwago ka gona; gomme ka go le lengwe, moanegwa le yena o katana ka bothata go hwetša tsela yeo a ka fedišago phapano yeo ka gona. Go ruma kgopolo ye, Serudu le ba bangwe (1980: 161) ba hlaloša gore sehloa ke:

Magomo a kgakgano; ke magato a khuduego ye kgolo moo seemo sa ditaba se fihlago ntlhorwaneng; ge e le thapo re ka re e ngangilwe ka moo e lego gore e a kgaoga. Ke mafelelo a ngangego; ke legato la go tšea maikemišetšo. Ke gona moo go bago phetogo bophelong le dikgahlanong tša baanegwa.

Ge go lekodišišwa dipolelo tša borateori bao ba boletšwego, go lemogwa gore ka moka ba gatelela taba ya gore sehloa ke fao dikgakgano tša baanegwa di fihlago seremong; le gore ka morago ga sona, ga go sa na dithulano tše dingwe, gape mo legatong le, ke moo maatlakgogedi a felelago gona.

Bjale go yo lekolwa sehloa sa *Thellenyane Batlabolela*; gomme go tla latelwa lenaneo le:

- (a) Kakaretšo ya ditiragalo tša sehloa
- (b) Sehloa sa *Thellenyane Batlabolela*
- (c) Dithekniki tša sehloa.

7.1.3.1 Kakaretšo ya ditiragalo tša sehloa

Ditaba tša tiragatšo ye di fihla sehloeng temaneng ya bone, ya tema ya bobedi (2.4), gomme ditiragalo tša temana yeo di ka akaretšwa ke tsela ye: Ke letšatši la diphadišano kua **Recreation Centre** mesong ya Mokibelo. Le ge Thellenyane a be a letetše go fihla ga letšatši le, go tloga kgale, fela lehono go bonala mogopolo wa gagwe o šila matlabotša ge a gopola go tla go hlahla dikhwaere tše pedi tšeo a bego a di phahlagantše. Mogweragwe, Gaseselo, o ile go fihla, a bona bokaone e le gore ba ye lefelong la bjala, gore a yo itebatša bothata bjo a bego a na le bjona. Ba ile go fihla fao, ba nwa kudu, gomme ge Kgobadi a tlo begela Thellenyane gore o a nyakega kua holong, Thellenyane a mo amoga dinotlelo tša koloi ya Tintela, gomme a tšhaba ka yona. O ile ge a re o tsena ka kgothwana ya sekolo, ka ge a be a kitima kudu, a gatlaganya ngwana wa sekolo le leboto, a hlokofala le semeetseng; gomme yena (Thellenyane) a gobala, a išwa bookelong, moo a go fihla a ripša leoto.

7.1.3.2 *Sehloa sa Thellenyane Batlabolela*

Le ge lenyalo la Thellenyane le ka bitšwa sehloa (5.1), sehloa sa nnete sa tiragatšo ye ke ge molwantšhwa (Thellenyane) a gobetše, ke go re ke ge leoto la gagwe le ripilwe. Taba ya go wela kotsing ga Thellenyane, moo go amago tlhokofalo ya ngwana le go ripša leoto ga gagwe, ke gona go gatelelago go kokobetšwa ga gagwe. Ka go realo, thulano gare ga go loka le go se loke, e fedile, gomme Thellenyane o fetogile motho wa tlhompho le lerato. Gona fao go ka thwe leoto la gagwe le emela bobbe, bjale ge le ripilwe, bobbe bjola bja gagwe (mekgwa ya go se loke), ga bo sa le gona. Bjale ka ge a fetogile motho wa go loka, le boTintela ba tlo mo amogela. Ka go realo, kotsi yeo, le ge e nyamiša ka ge e amile bophelo bja ngwana, e na le mohola wa go fetola bophelo bja Thellenyane.

7.1.3.3 *Dithekniki tša sehloa*

Puleng o šomišitše dithekniki tše pedi fela go rulaganya ditaba tša sehloa. Tšona ke **polelonoši** le **tlogelo**. Ka ge dithekniki tšeo di šetše di hlalošitšwe mo go kalotaba, mo lebakeng le, go tlo hlokomelwa fela tirišo ya tšona mo go *Thellenyane Batlabolela*.

(i) **Polelonoši**

Go tšweletša ka fao Thellenyane a bego a tlalelane ka gona mesong ya letšatši la diphadišano, Puleng o diriša thekniki ya polelonoši ka tsela ye:

Thellenyane (o dutše sekhutlwaneng, o ja marapo a bjaša): Lehono ke lehono. Kgankga e tla ja nkgawane, Serumula se tla thokgega, ge e le maswi a tla lebana le

kgamelo. Mo ke moo Moruti Thai le Mna Mokopa ba hutšago go bona tshepho le kholofelo tša bona go nna di sepela ka dinao. Ke letšatši leo bantlhoi le banthati ba ntšhupago ka ditšhupabalo. Ke letšatši leo Kekwele, Kotentšho le Tintela ba rapetšego badimo babo gore maikemišetšo a ka a phuhlame, a šihlankgane. (o ponya ka gonnyane o ipona nke o sefaleng, mahlo ka moka a mo lebile). Ke tlelwa ke letšhogo (o buša moya gaboima). Badimo, thaba ye e kgaumago mollo ke tla e nametšwa ke mang ge e se lena? ... (letl. 41)

Ge go badišišwa tsopolo ye, go lemogwa ka fao Thellenyane a bego a swaragane le ntwana ya monagano ka gona. Lesogana le go bonala le be le hlakahlakane ge le gopola go yo otlela dikhwaere tšeo tša gagwe. Ka fao mongwadi o lemoša mmadi **thulanogare** yeo e kgatlampanago ka hlogong ya Thellenyane. Ka polelonoši ye, Puleng o rata gore Thellenyane a utolle sa mafahleng a gagwe; gona fao mmadi o napile o lemoga ditaba tše pedi mogopolong wa Thellenyane, e lego go re: Thellenyane o rata go bona a fentše diphadišanong gore a kgahle beng ba sekolo, e lego Moruti Thai le Mna Mokopa; mola ka lehlakoreng le lengwe a tšhogile ka go nagana gore boTintela ba ka no be ba mo kganyogela madimabe a gore a šitwe ke go fenya moo diphadišanong. Thulanogare yeo ya gagwe e na le maatlakgogedi, ka ge mmadi le yena a ipotšiša potšišo ya gore afa Thellenyane o tloga a tla kgona go opediša bana bao goba aowa; gomme seo ke sona se dirago gore mmadi a be le phišegelo ya go bona nako yeo ya go opediša e fihlile, gore seo se letetšwego go Thellenyane, se bonwe.

(ii) Tlogelo

Puleng o šomišitše tlogelo mo go sehloa ka go tlogela tiragalo ya kotsi yeo Thellenyane a wetšego go yona. Taba yeo e lemogwa gare ga ditemana 2.4 le 2.5, gomme yona e tšwelela ka mokgwa wo: Ge temana ya 2.4, e felela, go bonwa Thellenyane a amoga Kgobadi dikgonyo tša koloi ya Tintela, gomme a tšhaba ka koloi yeo, eupša seo se tlabago mmadi ke gore, temaneng ye e latelago, e lego 2.5, go laodišwa ka ga kotsi ya koloi yeo Thellenyane a wetšego go yona, gotee le tlhokofalo ya ngwana wa sekolo. Gona fao mmadi o thoma go lemoga gore gare ga ditemana tšeo (2.4 le 2.5), go diregile tiragalo ye bohlokwa yeo mongwadi a e tlogetšego, e lego kgobalo ya Thellenyane. Tiragalo yeo e bohlokwa gobane ke yona e dirilego gore Thellenyane a fetoge motho wa go loka.

Mongwadi o dirišitše tlogelo yeo, nepo e le go akgofiša nako, gore phetogo ya Thellenyane e bonale ka pela; gomme babadi ba tsebe ge bjale e le motho wa go loka.

Go ka rungwa ka gore sehloa ke ge ditiragalo tša thulaganyo di fihlile go makgaolakgang. Go tloga fao seemo sa ditaba ga se sa boela morago, se tšwela pele go fihla tharolong ya bothata. Tiragalo ya kotsi ya koloi go lemogilwe gore e bohlokwa tiragatšong ye, ka gobane ke mafelelo a maatlakgogedi ao a bego a godišwa ke dikgakgano magareng ga molwantšhwa le molwantšhi. Morago ga tiragalo ye, Thellenyane ga e sa le motho wa maitshwaro a mabe, gomme bjale dithulano di fedile.

Sehloa se lekotšwe, bjale go yo hlokomelwa kokwane ya mafelelo ya thulaganyo, e lego tlemollahuto.

7.1.4 Tlemollahuto

Go ya ka Magapa (1997: 92), tlemollahuto ke moo makunutu le diphiri tšeo mongwadi a tšwetšego a di utetše mmadi go tloga mathomong, a di utollago gona. Ge Altenbernd le Lewis (1966: 24) ba mo tlaleletša tabeng yeo ba re:

The denouement or catastrophe presents the outcome, disposes of subplots and gives a glimpse of a new stable situation.

Mo ke moo ditaba di felelago gona; ke go rungwa ga diphapano le makatika ao a bego a diragalela molwantšhwa. Ke ka fao Baldick (1990: 38) a rego tlemollo ya lehuto ke ge mabothata a tlošwa mo papading, gantši ke kgaolo ya mafelelo moo diphapano ka moka di fedišwago. Ge ba hlaloša tlemollahuto, Brooks le ba bangwe (1975: 883) bona ba re:

The untiting of the plot, the final resolution of the complications of the plot. It sometimes, but not always coincides with the climax.

Ba boBrooks ba gatelela gore mo tlemolong ya lehuto, mathata ka moka ao a hlagilego mo go thulaganyo, bjale a fihlile tharolong ya mafelelo, gomme gantši tlemollo ya lehuto e fela e kopana le sehloa. Go ruma tlhalošo ya kgopolo ye, Mojalefa (1997: 19) o re:

Mo gona ke mafelelong a ditaba tšeo di bego di kgatlampana. Bothata bjola bo bego bo tsošitše hlogo, bjale bo ahlotšwe. Ka moo tlemollahuto e tiišetša tekanyetšo ya go ba gare ga kalotaba le mafelelo a ditaba.

Ge go yo hlalošwa tlemollahuto ya *Thellenyane Batlaboela*, go yo latelwa lenaneo le:

- (a) Kakaretšo ya ditiragalo tša tlemollahuto.
- (b) Tirišo ya tlemollahuto ya *Thellenyane Batlaboela*.
- (c) Tirišo ya dithekniki tša tlemollahuto.

7.1.4.1 Kakaretšo ya ditiragalo tša tlemollahuto

Ditiragalo tša tlemollahuto tiragatšong ye, di lebane le ditema le ditemana tše: temana 2.5, tema 3, tema 4 le tema 5. Gona fao go ka lemogwa ka fao ditiragalo tša tlemollahuto ya *Thellenyane Batlaboela*, e lego tše ditelele ka gona; gomme tšona di ka akaretšwa ka mokgwa wo:

Thellenyane o rile go gobala, a išwa bookelong bja Rebabone. Mmathapelo, Retlabona, Mokopa le Thai, e bile batho ba mathomo go ya go mmona fao bookelong. Ge ba fihla fao, ba hweditše a ripilwe leoto. Morago ga kotsi yeo, Tintela a napa a thoma go tšhela boKgobadi ka mašapa a gore ke bona ba dirilego gore Thellenyane a senye koloi yeo ya gagwe. Le ge boMmathapelo ba tlile go phophotha molato woo, ga a ba tšee taba, ebile o fotlela batswadi ba gagwe ge ba mo kgala, o re ga ba tsebe selo ka koloi ka ge ba se ba ka ba ba nayo. Go tloga fao Mmathapelo le Retlabona ba ile ba ya sekolong go ya go kgonthišiša go Mokopa ge e ka ba Thellenyane o tla tle a tšwela pele ka mošomo, mohla a boa bookelong goba aowa. Gona fao Mokopa o ile a se kwane le taba yeo ba e tlišitšego, a re yena ga a tšee sephetho a nnoši, malebana le merero ya sekolo; fela le bona ba ile ba se hwe matwa, ba re ke yena a hlotšego mathata ka go kgopela Thellenyane go tla go ruta Nthušeng. Morago ga fao, bagwera ba Thellenyane ba gahlana ga Kotentsho. Lehono ba bonala ba thabile ge motho wa bona (Thellenyane)

a wetše mathateng. Tintela ka go mo kwera, o bile o ba hlathollela seo se dirilego gore Thellenyane a phegelele go ya Pulapula Barlounge. Ge a ba hlathollela o re Thellenyane o ile fao lefelong la bjala ka ge a letše a enwa kudu, gomme bjale o be a swerwe ke dipapalase. Ka morago ga fao, Lefehlo, Kgobadi le Gaseselo, ba etela Thellenyane bookelong. Ba hwetša a fodile ebile a ba tshepiša gore a ka no lokollwa nako efe goba efe. Gona fao Thellenyane le Gaseselo ba lemoga bogaragašana bja Lefehlo, fela ga ba mo lemoše selo.

Morago ga go lokollwa bookelong, Thellenyane a napa a leba Nthušeng ntle le go tšhaba selo. Ge a fihlile, Mokopa le Moruti Thai ba mmitša go tla go mo kgala ge a bile lešaedi la maitshwaro. Ba mo lemoša ka fao bjala bo sentšego maikemišetšo a gagwe ka gona. O ile a thoma a ba fotlela, fela mafelelong a laetša go kwa ditao le maele a bona. Go tloga fao, mantšiboeng a mangwe, Mmathapelo a bitša bana ba gagwe, go tla go sohla tša lapa. O ile a ba botša gore o kgauswi le go ya phentšheneng, a ba a ba botša ka ga diinšorensa tša tatagobona gotee le tša gagwe. Gape o ba botša gore o nyetšwe a na le Retlabona, ka fao Retlabona ga se madi a Mohu Batlabolela. Mafelelong o ile a kgopela Thellenyane gore a nyale. Ge batswadi ba Tintela ba kwele gore baAvis ba nyakile bokae mabapi le koloi, ba napa ba bitša ba ga Batlabolela. Ge Mmathapelo le Thellenyane ba fihlile, ba botšwa ditshenyagalelo, gomme ba lefa molato woo. Ka morago batswadi bao ba ile ba kgopela Thellenyane le Tintela gore ba kgopelane tshwarelo. Thellenyane o ile a kgopela tshwarelo, fela Tintela a gana. Go tloga fao, Thellenyane a leba bookelong bja Rebabone, moo a bego a gopotše go ya go loša Lerato. O bolela a nnoši, ka morago, Lerato a goroga. Ge Thellenyane a mo tšhela ka ditaba tšeo tša lerato, Lerato a thoma a mo tlaiša, fela mafelelong a amogela kgopelo yeo ya Thellenyane. Ge matšatši a dutše a šuthela pele, tšatši le lengwe Mokopa a begela barutiši gore ba kgoro ya thuto ba re

barutiši ka moka ba swanetše go kaonafatša mangwalo a bona a borutiši. Kekwele o kwelela Thellenyane ka go lemoga gore ke yena fela gare ga barutiši bao, a se nago le lengwalo la borutiši, fela Thellenayne ga a nyamišwe ke seo, o mmotša gore yena ga a tlo ba morutiši wa praebete go ya go ile. Gaseselo le Lefehlo ba omana le Kekwele ka go lemoga gore o thomile Thellenyane.

Morago ga lebakanyana, Thellenyane o ile a yo kgopelelwa sego sa meetse. Ge ba tšo boa, Marathana, Nkokoi le Thai, ba ile ba laodišetša ba lapa la Batlabolela tša mesepelo ya bona, ba lalela, morago ba laela. Ge ba sepetše, Mmathapelo le bana ba šala ba le thopeng mabapi le go akanya go kgobokanya magadi. Mafelelong Mmathapelo o fetša ka go eletša Thellenyane gore a kgopele setifikeiti sa 'age exemption' gore a kgone go ya Yunibesithi ngwaga wo o latelago. Gape Retlabona o mo kgopela gore a laele sekolong sa Nthušeng e sa le nako. Go tloga fao Mokopa le Moruti Thai ba kopana ka kantorong, ba hlothana ka taba ya ge Moruti Thai a tlogetše Mokopa ge ba yo kgopelela Thellenyane mosadi. Ba rile ba sa kgakgauthana, gwa tsena Thellenyane a tlo ba laela gore išago o ya Yunibesithing ya Andronicus, go yo ithutela lengwalo la BMus. Morago ga fao, bagwera ba Thellenyane ba gahlana ga Kotentsho. Dipolelo tša bona di laetša go fetoga, ba thoma go bona Thellenyane ka leihlo le lefsa, kudu ka ge le bona ba lemogile gore le yena o fetogile motho wa go loka. Tintela le yena o ka re o thoma go bona nnete, fela o re o sa ikgopola. Ka morago ga fao, Mmathapelo o a hlokofala, a bolokwa. BoThellenyane ba apara diswiswi, ba ba ba apola. Morago ga ngwaga, go tloga mola Mmathapelo a hlokofalago, Thellenyane a fetša dithuto tša gagwe; a direlwa moletlo wa kgoparara. Bagwera ba gagwe ba mo kgopela tshwarelo, gomme Moruti Thai a ba boelanya ka thapelo.

7.1.4.2 *Tirišo ya tlemollahuto ya Thellenyane Batlabolela*

Lehuto la tiragatšo ye, le thoma go tlemollwa temaneng ya 2.5, ge leoto la Thellenyane le ripilwe, go fihla temaneng ya 5.5, ge bjale Thellenyane a boelana le bagwera bale a bego a thulana le bona. Ge Thellenyane a le bookelong, Mmathapelo le Retlabona e bile batho ba mathomo ba go yo mo hlola. Ge ba fihla fao bookelong, ba hweditše mooki Lerato, yo a go ba anegela ka fao Thellenyane a gobetšego kudu, ebilego a ripilwe leoto la nngela. Gona fao Puleng o tšweletša tiragalo yeo ka go re:

Mmathapelo le Retlabona ba rothiša megokgo gomme Lerato o ba hlahla go ya phapošeng yeo go robetšego Thellenyane. Ba hwetša a thethenkgeditše, leoto le lengwe le kadietše, le samentetšwe. O ile le boroko, megokgo e omeletše dithameng ... (letl. 47)

Ye ke tiragalo ya mathomo yeo e lemošago mmadi gore bjale gona Thellenyane o tlo fetoga motho wa go loka, ka ge a wetše mathateng. Gape phetogo ya Thellenyane e tšwelela ge a etetšwe ke bagwera ba gagwe (Lefehlo, Kgobadi le Gaseselo) bookelong, ge a re go bona:

Ke bone, Modimo ga a lahle ngwana wa gagwe. Ge nkabe e se be baoki ba go swana le boLerato Tladi, le dingaka tšeo di mphilego thušo ya potlako, nkabe re bolela dišele lehono (letl. 65)

Mo Thellenyane o lemogile ka fao a nyakilego go hlokofala ka gona, gomme seo se mo gapeletša go inyakišiša le go fetola mekgwa ya gagwe ya go se loke. Ge batho ba lemogile phetogo ya gagwe ba thoma go mo amogela;

gomme taba yeo Puleng o e tšweletša ka go šomiša Mna Mokopa ge a re:

Mna Batlabelela, Thellenyane. Re a go amogela mo
Nthušeng ka morago ga manyami le kgobogo (letl. 69).

Mantšu ao a Mokopa a go amogela Thellenyane, a tlaleletšwa ke Moruti Thai
ge a re:

Ngwanaka, o amogetšwe, fela tseba, Modimo o na le
wena, gobane ba bongwana yoo a šetšego a ithobaletše,
ba ikeme ka lentšu leo le rego mohu ga a fetwe ke letšatši
la gagwe (letl. 71).

Ka mantšu ao, mmadi o lemoga gore le ge Thellenyane a dirile molato wa
nkgotho, ba sekolo sa Nthušeng ba mo amogetše, mola ba bongwana yo a
mmolailego le bona ba mo swaretše. Ka go realo, ba ka se lwe le yena
gobane ba gafetše tšohle go Modimo. Go tšwela pele go tlemolla lehuto la
tiragatšo ye, Puleng o dira gore ba boThellenyane ba lefe molato wa koloi ya
Tintela. Ka go realo, o fediša thulano ya Thellenyane le Tintela. Ge
boThellenyane ba le fao ga boTintela, Thellenyane o laetša boikokobetšo le
phetogo ka go kgopela Tintela tshwarelo bjalo:

Nna ga sa ka ka lwa le wena, ebile ga ke gane gore ke
obile molato ka seo o bego o se adimile. Go hlagile
phošo, ke kgopela tshwarelo (letl. 82).

Le ge Tintela a be a laetša a sa befetšwe, pefelo yeo e felelwa ke maatla ka
ge Thellenyane a ikiša ka fase. Ka go realo, thulano yeo ga e na le maatla;
gobane molwantšhwa (Thellenyane), o fetogile.

Taba ye nngwe yeo e laetšago go fetoga ga Thellenyane, ke ge a nyala mosadi (letl. 93) ebile a eya sekolong go ya go tšwetsša dithuto tša gagwe pele (letl. 98). Ditiragalo tše pedi tše, di bontšha go tlemologa ga lehuto gobane e le tšeo mmagwe (Mmathapelo), a bego e le kgale a rata ge Thellenyane a di phethagatša, gomme bjale ge di phethilwe, bothata bo fedile. Tiragalo ya mafelelo yeo e rumago tlemollahuto ya tiragatšo ye, ke ge Thellenyane a boelana le bagwera ba gagwe. Tebalelo yeo e tšweletšwa ke Gaseselo ka letšatši la moletlo ge a re:

Moruti, ke bona ba (o a ba šupa). Batho ba ba kgopela thapelo ya poelano le Thellenyane. Ke kgale ba elwa ntwana ya setu le ya dipolelo. Bjale ba kgopela tshwarelo ... (letl. 115).

Morago ga fao Moruti Thai o ile a ba laela gore ba khuname, a ba ete pele ka thapelo, gomme bona ba mo šale morago. Ge ba feditše thapelo, a ba swaraganya ka mantšu a:

... Bjale, fanang diatla, gomme le opele sefela sa tshwarelo le tebalelano gotee le kgwerano ye mpsha. Ge le fetša, tšwelang ka kua ntle le yo keteka mokete wo wa katlego ya Thellenyane, morwa' Batlabolela! (Ba opela sefela gomme ka moka ba lokologa moyeng, ba a hlalala).

7.1.4.3 Tirišo ya dithekniki tša tlemollahuto

Go tlemolla lehuto la papadi ye, Puleng o diriša dithekniki tše di latelago:

- (i) Tlogelo
- (ii) Tekolanthago
- (iii) Boipoeletšo
- (iv) Kelonako

Mohola wa dithekniki tseo ke go gatelela phetogo ya molwantšhwa (Thellenyane), gomme seo ke se se dirago gore a amogelwe/ lebalelwe.

(i) Tlogelo

Puleng o šomišitše thekniki ya tlogelo mo go tlemollahuto ka go tlogela tiragalo ya go bolokwa ga ngwana wa sekolo, yo a bolailwego ke Thellenyane ka koloi. Mmadi o thoma go kwa tša poloko ge di laodišwa ke Mna Mokopa ge a boledišana le Mmathapelo gotee le Retlabona bjalo:

Mokopa (O itlhomodiša pelo): Molato wa poloko o tšwele ka kgoro.

Retlabona: Di a kwala. (O mo lebeletše)

Mmathapelo: Re phethile. (O mo tomoletše mahlo)

Mokopa: Le diphumolamegokgo tša bana ba sekolo, le kwele gore di sepetše bjang?

Retlabona: Ga re botšwe, re dihlatse.

Mmathapelo: A ke re di dirile R374,52. Ke ra ge di hlakane le tša barutiši le khuduthamaga ya barutiši ba sediko se? (letl. 57)

Bohlokwa bja tlogelo yeo ke gore mongwadi o rata go akgofiša nako, gore go fetoga ga Thellenyane go bonale ka pele, gore babadi ba mo lebalele.

(ii) Tekolanthago

Go tšwela pele go tlemolla lehuto la *Thellenyane Batlabolela*, Puleng o diriša thekniki ya tekolanthago. Serudu (1989: 45) ge a hlaloša kgopolo yeo o re:

Ke tsenatseno ya moela wa tatelano ya mehleng ya ditiragalo mo kanegelong goba papading ka nepo ya go ukama ditiragalo tšeo di šetšego di diregile eupša di nago le kamano le tša bjale.

Tirišo ya thekniki ye e tšwelela gabotse letlakaleng la masometsheletharo, ge Tintela a laodišetša bagwera ba gagwe seo se dirilego gore Thellenyane a nwe bjala letšatšing la diphadišano ka go re:

Tintela: O ka re pholo ye kgolo e letše e se ya robala, ka moo ke di utswago ka tsebe.

Kekwele: Ba re ke ka lebaka la eng a letše sefogojaneng?

Tintela: Ka moo ke bonago, taba ye ya go opediša dihlopha tše pedi, e be e mo dutše pelong kudu.

Kekwele: E sego gore le thomela ngwana wa batho?

Tintela: Ga go bjalo, ka gona o ile a lala a ipolaiša gomme letšatšing la diphadišano, ya be e le gore o swerwe ke dipapalase.

Kotentsho: Ka mantšu a mangwe, go ra gore lona tšatšing leo la diphadišano, o be a tsošološa dirumula!

Tintela: Ee! ... (letl. 63)

Le ge tiragalo yeo ya go lala go enwa bjala ga Thellenyane ka lebaka la

letšhogo, e le ya kua moragonyana, e amana le kotsi yeo a wetšego go yona. Ke ka lebaka leo mongwadi a dirago gore Tintela a e hlaloše ka botlalo, gore mmadi a lemoge bohlokwa bja yona. E bohlokwa gobane ke yona e dirilego gore Thellenyane a ye Pulapula Parlounge, go nwa bjala, bjoo bo mo weditšego kotsing, yeo le yona e mo fetotšego motho wa maitshwaro a mabotse.

(iii) Boipoeletšo

Go gatelela phetogo ya Thellenyane, mongwadi o diriša thekniki ya **boipoeletšo**. Tšhomišo ya thekniki yeo e bonala kudu nakong ya ge Thellenyane le mmagwe (Mmathapelo), ba ile go lefa molato wa koloi ya Tintela. Gona fao Thellenyane o ile a boeletša mantšu a go kgopela tshwarelo go Tintela ka tsela ye:

... Go hlagile phošo, ke kgopela tshwarelo. (letl. 82)

le

... ge e ka ba ke mo phošeditše ke kgopela tshwarelo,
gobane go phoša batho e sego kota. (letl. 82)

Ka thekniki yeo, Puleng o nyaka gore Thellenyane a gatelele go fetoga ga gagwe ka boyena. Ka go realo, mmadi o thoma go lemoga gore Thellenyane ga e sa le motho wa senganga ka ge a kgona go ipona phošo, a ba a kgopela tshwarelo go yo a mo senyeditšego.

(iv) Kelonako

Mo go tlemollahuto, Puleng o šomišitše gape le thekniki ya kelonako. Ge Groenewald (1992: 9) a hlaloša kgopolo ye, o re:

Kelonako e bonala ge nako ya histori le nako ya thulaganyo di bapetšwa. Phapano yeo ke thekniki ya mongwadi go gatelela ditaba tše bohlokwa. Ke go re, ke ge a diegiša goba ge a akgofiša lebelo la kelonako.

Tirišo ya thekniki ye e tšwelela gabotse mo ditemaneng tše:

4.4: Temana ye e hlaloša Thellenyane ge a letetše Lerato. Puleng o šomišitše matlakala a $4\frac{1}{2}$ ge a ngwala temana yeo. Ge go iwa ka histori, o ka re kopano yeo ya Thellenyane le Lerato, e tšere seripagare sa iri.

4.5: Temana yeo e bolela ka ga kopano ya barutiši. Go ngwala temana yeo, Puleng o šomišitše matlakala a $4\frac{1}{2}$. Ge go iwa ka histori, go ka thwe kopano yeo e tšere diiri tše pedi goba tše tharo.

Bjale ge go lekodišišwa ditemana tše pedi tše, go ka thwe Puleng o šomišitše polelo ye telele ge a hlaloša kopano ya Lerato le Thellenyane. Ka lebaka leo, tlhalošo yeo ga e na lebelo; gomme yona e gatelela bohlokwa bja tiragalo yeo, e lego lerato. Ka go le lengwe, tlhalošo ya kopano ya barutiši ga se polelo ye telele; ka gona e na le lebelo ge e bapetšwa le tlhalošo ya kopano ya baratani (Thellenyane le Lerato). Ka tsela yeo, Puleng o šomišitše thekniki ya kelonako go gatelela tiragalo ye bohlokwa.

7.1.5 Kakaretšo

Go hlalošitšwe tšwetšopele, sehloa le tlemollahuto. Mo go tšwetšopele, go hlalošitšwe kgopolo ye, tšwetšopele, gwa ba gwa akaretšwa ditiragalo tša diteng tšeo di lebanego le yona. Go tloga fao go hlokometšwe thekniki yeo e šomišitšwego, e lego tekolapejana. Dikgopolo tše pedi, e lego tema le temana, le tšona di hlalošitšwe gomme gwa ba gwa hlathollwa le mediro ya tšona. Sehloa se lekotšwe gotee le dithekniki tša sona, e lego polelonoši le tlogelo. Go ruma kgaolo ye, go lekotšwe kgopolo ye, tlemollahuto gammogo le dithekniki tšeo di šomišitšwego, e lego tlogelo, tekolanthago, boipoeletšo le kelonako.

8. KGAOLO YA SESWAI

8.1 THUMO

8.2 MATSENO

Mo kgaolong ye, go yo akaretšwa dikgaolo ka moka tša lengwalonyakišišo le, ke go re, go tloga ka kgaolo ya pele go fihla ka ya bošupa.

8.3 KGAOLO YA PELE

Kgaolo ye e thomilwe ka go lekola bohlokwa bja Puleng bjalo ka mongwadi wa dipuku tša Sepedi. Bohlokwa bja gagwe bo gatelelwa ke gore o ngwadile mehutahuta ya dingwalo bjalo ka direkto, dipapadi, kanegelo gotee le ditshwantšhetšo. Gape bohlokwa bja gagwe bo gatelelwa ke difoka tšeo a di thopilego ka tše dingwe tša dingwalo tšeo tša gagwe. Taba ya bohlokwa bja gagwe e tlišwa le go gatelelwa ke basekaseki ba bangwe bjalo ka boMaibelo.

Malebana le maikemišetšo, go lekotšwe dinyakišišo tša banyakišiši ba bangwe, e lego Masola (1993), Matemane (1993) le Groenewald (1991). Masola o sekasekile fela letlalo la thulaganyo, le ge e se ka botlalo. Matemane o dirile fela dikakaretšo tša terama ye, ntle le go di sekaseka. Groenewald o lekotše matlalo a mararo a sengwalo, e lego diteng, thulaganyo le mongwalelo, eupša le yena ga se a tsenelela. Ka ge basekaseki bao ba se ba fatišiša terama ye ka botlalo, maikemišetšo e bile go sekaseka sebopego sa yona go hlokometšwe fela matlalo a mabedi, e lego diteng le thulaganyo. Gape terama ye e lekotšwe ge e lebane le mahlakore a mabedi a terama, e lego la kanego le la tiragatšo. Go tšwela pele go gateletšwe dikgopolo tše bohlokwa tšeo basekaseki bao ba sego ba di hlokomela, e lego sererwa, moko

wa ditaba le dithekniki. Mokgwa wo o šomišitšwego mo ke wa go hlaloša le go hlatholla sebopego sa tiragatšo ye. Phapano gare ga dikgopolo tše pedi tše, e gateletšwe.

Taetšonyakišišo ye e šomišitšwego ke ya naratholotši. Yona e bolela gore sengwalo se na le matlalo a mararo, e lego diteng, thulaganyo le mongwalelo. Mabapi le tlhalošo ya dikgopolo, go lekotšwe dikgopolo tše: diteng, thulaganyo, mongwalelo, boitshwaro, thuto le pikareski.

Malebana le diteng, go hlalošitšwe gore ke ditaba tše mongwadi a ngwalago sengwalo ka tšona. Taba ye bohlokwa ke gore ditaba tše mongwadi o di hweditše di le gona. Ditaba tše di kgokaganywa ke sererwa gore e be taba e tee. Thulaganyo e hlalošitšwe ge e le ditaba ka moka tše mongwadi a di rulaganyago gore di lebane le maikemišetšo a gagwe; gomme tebanyo yeo ke moko wa ditaba. Ge e le letlalo la mongwalelo, le hlalošitšwe ka boripana fela, ka ge le sa fatišišwa. Kgotlo ye, boitshwaro, e fapantšhitšwe le thuto le pikareski ka nepo ya go lemoša mmadi gore terama ye ya Puleng ke ya mohuta ofe. Boitshwaro bo lebane le boitshwaro bjo bokaone bja motho, gomme ge motho a sa itshware gabotse, ke go re, a dira tša bošaedi, o lebanwe ke kotlo. Mo go tšhepedišo ya ditaba, go laeditšwe tše kgaolo ye nngwe le ye nngwe ya lengwalonyakišišo le, e lebanego le tšona.

8.4 KGAOLO YA BOBEDI

Mo go diteng I, go thomilwe ka go akaretša diteng tša *Thellenyane Batlabolela*. Sererwa sa tiragatšo ye, seo se rego: **Mathata ke sehlare sa boikgogomošo**, le sona se lekotšwe. Go hlokometšwe gape le dielemente tša diteng, e lego baanegwa, ditiragalo, nako le felo. Malebana le baanegwa ba diteng, go boletšwe ka mehuta ye mebedi, e lego mongangiši le

mongangišwa. Mongangiši ke moanegwa yo a nago le kgang; yo a ganetšago mongangišwa go phethagatša maikemišetšo a gagwe. Mongangišwa yena ke moanegwa wa go loka, yo a thibelwago ke mongangiši go tšweletša tebanyo ya gagwe. Ditiragalo, le ka moo di ka lemogwago ka gona, di lekotšwe. Tikologo le yona e tsinketšwe. Go ruma kgaolo ye, go ahlaahlilwe kamano gare ga baanegwagolo le baanegwanyane ka go latela lenaneo le: tebanyo, bokgontšhi, bothuši, boganetši le bothušegi. Ge go lekodišišwa tšhomišo ya lenaneo leo, go lemogwa gore bothuši bja mongangiši, ke boganetši bja mongangišwa mola bothuši bja mongangišwa, e le boganetši bja mongangiši.

8.5 KGAOLO YA BORARO

Kgaolong ye, go hlalošitšwe ditiragalo, nako le felo tša terama ye, *Thellenyane Batlabolela*. Mabapi le ditiragalo, go boletšwe gore di na le magoro gotee le magorwana a ditiragalo tšeo di bopago magoro ao. Magoro ao a ditiragalo, a hlaolwa le go laolwa ke sererwa. Sererwa sa *Thellenyane Batlabolela*, e lego mathata ke sehlare sa boikgogomošo, se hlaola magoro a mararo a ditiragalo, e lego:

legoro la mathomo: Thellenyane o a ikgogomoša

legoro la bobedi: Thellenyane o wela kotsing

legoro la boraro: Thellenyane o a sokologa

Ditiragalo tšeo tše nnyane, tšeo di bopago magoro a mararo ao, di lemogwa ka phetogo yeo e amago go fetoga ga moanegwa (*Thellenyane*), nako le felo.

Tikologo e hlalošitšwe gore e arotšwe ka dikarolo tše pedi, nako le felo. Nako e lekotšwe ge e na le mehuta ye meraro, e lego (a) nako ye e itšego, e lego yeo e sa elegego (b) nako ya histori, e lego nako yeo e fetogago le

mabaka le (c) nako ya ditiragalo, yeo e lego nako ya go elega. Malebana le felo, go boletšwe ka mehuta ye mebedi, e lego mafelo ao a ka bonwago le ao a ka se bonwego/ ao a ka naganwago fela. Go no swana le ditiragalo, nako le felo le tšona di laolwa ke sererwa.

8.6 KGAOLO YA BONE

Kgaolo ye e lebane le thulaganyo I. Mo go yona go hlalošitšwe dikgopolo tšeo di lebanego le thulaganyo, e lego moko wa ditaba, moakanyetšo le thaetlele. Moko wa ditaba ke thuto goba molaetsa wo mongwadi a ratago go o fa babadi. Bohlokwa bja wona ke gore o swaraganya ditaba tša thulaganyo gore di be taba e tee, gape o tlemaganya dithekniki tša thulaganyo gore di lebane. Moko wa ditaba wa *Thellenyane Batlabolela*, o lebane le boitshwaro. Malebana le moakanyetšo, go hlalošitšwe ge e le lenaneo la dikokwane tša thulaganyo. Wona o na le mohola wa go lemoša mmadi gore sengwalo ke sa mohuta mang le go laola semelo sa moanegwathwadi. Thaetlele ke leina la puku gomme e na le mohola wa go lemoša mmadi ka seo a tlogo bala ka sona. Gona moo go lemogilwe gore thaetlele ye, *Thellenyane Batlabolela*, e sepelelana le ditiragalo tša puku ye. Go dikokwane tša thulaganyo, go hlalošitšwe ya mathomo fela, e lego kalotaba. Go boletšwe gore kalotaba ke matseno a ditaba, gomme mo e felelago gona, go rotoga thulano. E na le dielemente tše nne, e lego baanegwa, ditiragalo, nako le felo. Baanegwa ba arotšwe ka mehuta ye mebedi: baanegwathwadi le baanegwathuši. Baanegwathwadi bao ba arogantšwe ka mediro ya bona gomme gwa ba le molwantšhwa, molwantšhi gotee le mohlohleletši. Baanegwathuši ba šoma go thuša baanegwathwadi, go tliša kgogedi le go hlatholla tlemollahuto. Mabapi le ditiragalo, go gateletšwe gore di na le mahlakore a mabedi, e lego la go loka le la go se loke. Tikologo e na le mehuta ye meraro: ya tshwanelo, ya atmosfere le ya seka. Kgopolo ye,

thekniki, e lekotšwe gomme mošomo wa yona ke gore ke setlabele seo mongwadi a se šomišago ge a rulaganya ditaba. Ditaetšopapadi di hlalošitšwe gomme go lemogilwe gore wo mongwe wa mešomo ya tšona ke go tlaleletša tlhalošo ya mongwadi.

8.7 KGAOLO YA BOHLANO

Mo go thulaganyo II, go lekotšwe tirišo ya dikgopolo tša thulaganyo tšeo di hlalošitšwego mo kgaolong ya bone, e lego moko wa ditaba, moakanyetšo le kalotaba. Moko wa ditaba go lemogilwe ge o lebane le taba ya go itshwara ga motho. Mo go *Thellenyane Batlabolela*, o lebane le boitshwaro bja bošaedi bja Thellenyane bjo bo lebanwego ke kotlo. Malebana le moakanyetšo, go hlalošitšwe ge terama ye ya Puleng, e le sengwalo sa boitshwaro. Go dikokwane tša thulaganyo, go lekotšwe fela kokwane ya mathomo, e lego kalotaba. Mo go kalotaba, go hlalošitšwe elemente ya baanegwa. Go ahlaahlilwe semelo sa molwantšha le molwantšhi. Go ya ka moakanyetšo wa sengwalo sa boitshwaro, molwantšhwa (Thellenyane) ke motho wa maemo a godimo gomme wa go ba le bofokodi. Ge go hlalošwa semelo sa molwantšhwa (Thellenyane), go šomišitšwe diphapantšhotshwanelo le diphapantšhotlaleletšo. Diphapantšhotshwanelo tšeo di hlalošago maemo a godimo a Thellenyane ke: bohumi, thuto, bodumedi, moaparo, bothakga le bokgoni, mola tšeo di gatelelago bofokodi e le, go hloka tsebe, boikgogomošo, lenyatšo, botagwa le bobogo. Diphapantšhotlaleletšo di tswalanya mmadi le molwantšhwa. Diphapantšhotlaleletšo tšeo di dirago gore mmadi a itswalanye le Thellenyane ke: boikokobetšo, tlhompho, mahlahla, kgotlelelo, phišegelo, go amogela, go loka ga Mmathapelo le Lerato.

Ge e le semelo sa molwantšhi (Tintela), se lekotšwe ka go šomiša diphapantšhotshwanelo fela. Go ya ka moakanyetšo, molwantšhi (Tintela) ke motho wa maemo a mehleng, wa go ba le bofokodi. Maemo a mehleng a gagwe a tšweletšwa ke diphapantšho tše: go ba moithuti le bodiidi. Puleng o gatelela bodiidi bja ga boTintela ka diphapantšho tše: go se rutege ga batswadi le leina la mmagwe (Marathana). Bofokodi bja Tintela bo gatelelwa ke diphapantšho tše: lehloyo, lenyatšo, tseba, go hloka lešoko le go hloka tlhompho. Go tšweletša semelo sa molwantšhwa le molwantšhi, Puleng o diriša dithekniki tše di latelago: nepišo, phapantšho, phetogonepišo, boipoeletšo, tshwantšhanyo, polelonoši, go reela leina, poledišano le sereto.

8.8 KGAOLO YA BOSELELA

Kgaolo ye e lebane le thulaganyo III. Mo go yona go lekotšwe ditiragalo, nako le felo. Ditiragalo di hlalošitšwe gore mošomo wa tšona ke go thulantšha molwantšhwa le molwantšhi, ke go re, go thulana mahlakore a mabedi: la go loka le la go se loke. Tiragatšong ye, thulano ye kgolo e gare ga Thellenyane le Tintela, le ge gantši Puleng a e tšweletša ka go šomiša meriti ya bona (Kgobadi le boKotentsho). Ke ka fao go thwego gantši mongwadi o diriša thulano gare ga baanegwathuši. Gape ditiragalo tša thulaganyo di bohlokwa ka ge di gatelela moko wa ditaba le go hlola maatlakgogedi. Go godiša maatlakgogedi ao le go tšwetša moko wa ditaba pele, Puleng o šomiša dithekniki tše tlhano, e lego go arola ditema ka ditemana, boipoeletšo, polelonoši, phapantšho le tlogelo.

Tikologo e arotšwe ka dikarolo tše pedi, e lego nako le felo. Mabapi le nako, tiragatšo ye ya Puleng e lebane le karolwana e tee fela, e lego nako ya tshwanelo. Ge e le ya atmosfere le ya seka, ga e tšwelele gobane terama ye;

e lebane le boitshwaro. Malebana le felo, le gona go sekasekilwe fela lefelo la tshwanelo. Ka gona tikologo ya terama ye, e lebane le ya tshwanelo fela. Puleng o dirišitše thekniki ya poeletšo go gatelela tikologo ya papadi ye.

8.9 KGAOLO YA BOŠUPA

Mo go thulaganyo IV, go hlokometšwe tšwetšopele, sehloa le tlemollahuto. Tšwetšopele ke ge ditaba tšela tša kalotaba, di tšwetšwa pele ka mokgwa wa dithulano. Bohlokwa bja tšwetšopele ke gore e godiša maatlakgogedi le go tšwetša moko wa ditaba pele. Mo go tšwetšopele ya *Thellenyane Batlabolela*, go bonala thulano e tee fela, e lego thulano gare ga Kotentsho le Kgobadi. Bona ba thulantšhwa ke ge Kgobadi a emelela Thellenyane ge a amogile Kekwele (mosadi wa Kotentsho) khwaere. Gape ditaba di tšwetšwa pele ge Gaseselo a utollela Thellenyane toro yeo e ukamago kotsi yeo a tlogo wela go yona. Bohlokwa bja toro yeo ke gore e lemoša Thellenyane mathata ao a lebanego le ona. Go rulaganya ditaba tšeo tša tšwetšopele, Puleng o diriša thekniki e tee fela, e lego **tekolapejana**. Dikgopolo tše pedi, e lego tema le temana, di hlalošitšwe. Tema ke ditemana tšeo di hlophetšwego felo go tee gore di be kgopana e tee, mola temana e le ditiragalo tše bohlokwa tša sengwalo. Mo tlhatholong ya mediro ya tema le temana, go utollotšwe dihlopha tše pedi tša basekaseki, e lego sehlopha sa boKeuris (1997) le sa Groenewald (1995). BoKeuris ge ba hlaloša mediro yeo ya ditema le ditemana, ba di sepediša gotee mola Groenewald yena a di aroganya. Sehloa ke mo dikgakano di fihlago makgaolakganyeng gona. Ke moo maatlakgogedi a felelago gona. Sehloa sa *Thellenyane Batlabolela* ke ge Thellenyane a wetše kotsing a bile a ripša leoto. Bohlokwa bja kotsi yeo ke gore e fetotše Thellenyane mekgwa ya gagwe ya go se loke. Mo go sehloa, Puleng o šomišitše dithekniki tše pedi: polelonoši le tlogelo. Mo go tlemollahuto, ke moo mathata ao a bilego gona mo go thulaganyo, a fihlilego

tharollong. Lehuto la tiragatšo ye, le tlemollwa go thoma ge Thellenyane a le bookelong, ge a ripilwe leoto go fihla ge a boelana le bagwera ba gagwe letšatšing la moletlo. Ka fao terama ye e rungwa ka moya wo mobotse wa poelano. Dithekniki tšeo a di šomišitšego go tlemolla lehuto la terama ye ke: tlogelo, tekolanthago, boipoeletšo le kelonako.

8.10 BOFOKODI BJA TIRAGATŠO YA *THELLENYANE* *BATLABOLELA*

Bofokodi bja tiragatšo ye, bo tlo ahlaahlwa ge bo lebane le matlalo a mabedi a sengwalo, e lego (a) diteng, (b) thulaganyo; go akaretšwa le (c) papalego le (d) poledišano. Tshekatsheko ya mafokodi malebana le matlalo ao, e ile go lekolwa ka go latela lenaneo le:

- (a) Diteng
 - mongangišwa

- (b) Thulaganyo
 - thulano
 - thulaganyo ya ditiragalo tša tlemollahuto
 - papalego
 - poledišano

(a) Diteng

Mabapi le diteng, bofokodi bja Puleng bo lebane le taba ya mongangišwa wa tiragatšo ye. Mo mathomong a terama ye, mongwadi o tšweletša baanegwagolo ba babedi, e lego Mmathapelo le Thellenyane. Thellenyane ke mongangiši, mola Mmathapelo e le mongangišwa. Ge ditaba tša terama

ye di tšwela pele, Mmathapelo o a hlokofala, gommeTintela o ema legatong la gagwe, ke go re, e ba mongangišwa. Go ya ka Serudu le ba bangwe (1980: 161), baanegwagolo (mongangiši le mongangišwa) bao mongwadi a ba nepišitšego mathomong a puku, ga ba a swanela go fetolwa; ke go re, mmadi o swanetše go ba le bona go tloga mathomong a ditaba, go fihla mafelelong a tšona, gore go se be le kgakanego. Ka gona taba yeo ya Puleng ya go fetolafetola baanegwa ba tiragatšo ye, ke bofokodi.

(b) Thulaganyo

Malebana le thulaganyo, bofokodi bo tšwelela ge mongwadi a diriša (a) thulano, (b) thulaganyo ya ditiragalo tša tlemollahuto, (c) papalego le (d) poledišano.

(a) Thulano

Ge go lekodišišwa dithulano tša *Thellenyane Batlabolela*, go lemogwa gore ka kakaretšo, ke tšeo di se nago le maatla gobane gantši mongwadi o thulantšha baanegwathuši. Ka go realo, ke dithulano tšeo di šomago go godiša maatlakgogedi fela gobane go ya ka Groenewald (1993: 20), thulano ya nnete ke yeo go thulanago molwantšhwa le molwantšhi, gomme yona e bohlokwa gobane ke thulano yeo e lebanego le maikemišetšo a mongwadi. Mo tiragatšong ye, Puleng o tšweleditše thulano gare ga Thellenyane le Tintela temaneng e tee fela, le gona mo go tlemollahuto (4.3). Gona fao thulano yeo ga e na maatla gobane e beilwe mafelelong a ditaba mola mathata a puku a fedile. Gape go hloka maatla ga thulano yeo ke gore mo lebakeng leo, yo a lwago ke molwantšhi (Tintela) fela; mola molwantšhwa (Thellenyane) yena a sa lwe, a bile a kgopela tshwarelo. Taba ye nngwe ke gore gantši mo thulanong ya nnete, molwantšhwa ge a re ke nkwe,

molwantšhi o re ke lepogo; ka go realo, ga go be le yo a ikišago ka fase, gomme ge go kgonega, ba ka ba ba swarana le ka diatla. Bjale taba yeo ya thulano ya go hloka maatla, e tšweletša bofokodi bja Puleng nyanyeng.

(b) Thulaganyo ya ditiragalo tša tlemollahuto

Ge go tsinkelwa tatelano ya dikokwane tša thulaganyo, go hwetšwa gore sehloa se latelana kudu le tlemollahuto. Ka lebaka leo, tlemollo ya lehuto e tšea lebaka le letelele gobane go tloga gona moo magomong a kgakgano, go fihla mafelelong a tiragatšo, ke matlakala a masomešupatshela ka palo. Gabotse ditaba tša tiragatšo ye, di felela ge Thellenyane a ripilwe leoto, mo go sehloa. Ka fao ditiragalo tša ka morago ga tiragalo yeo ya go ripega ga leoto, di be di se tša swanela go telefatšwa ka mokgwa woo. Bjale ka go telefatša ditaba tšeo tša tlemollahuto, Puleng o fokotša maatlakgogedi ka ge bjale babadi ba šetše ba tseba mafelelo a ditaba, e lego phetogo ya Thellenyane, gomme seo se bontšha bofokodi bja mongwadi.

(c) Papalego

Go ya ka Masola (1993: 139), tiragatšo ya mmakgonthe e swanetše go bapalega, ke go re, tiragatšo e swanetše go bogelwa go feta go balwa. Ka fao ge mongwadi a ngwala tiragatšo, o swanetše go hlokomela gore go se be le ditšhitiša tšeo di tloga palediša tiragatšo yeo ya gagwe go diragatšwa. Ditšhitiša tšeo e ka ba dilo tša go swana le dinoka, dithaba, difofane, dikoloi, diphoofolo, bjalobjalo. Bjale mo go *Thellenyane Batlabolela*, Puleng o dirile gore tiragatšo ye e se bapalege ka go tsentšha ditiragalo tša go swana le kotsi ya sefatanaga le nakong ya ge Thellenyane a tshelela mošwamawatle. Ditiragalo tšeo go ka se kgonege gore di tšweletšwe sefaleng, gobane sefatanaga le sefofane di ka se kgone go kukelwa fao sefaleng. Gape Puleng

o bolela ka meago ye megolo, bjalo ka dikolo, bookelo, lefelong la bjala, makheišeneng, bjalobjalo. Bjo le bjona ke bofokodi gobane meago yeo e ka se lekane sefaleng. Ka fao terama ye ya Puleng, e loketše fela ge e le ya go balwa, gobane ge e le ya radio goba ya thelebišene, le gona e ka se kgonege ka ge e se na le dinyakwa tša tšona.

(d) Poledišano

Go ya ka Serudu le ba bangwe (1980: 162), poledišano ke setlabelo se bohlokwa kudu mo go tšweletšeng ga tiragatšo. Poledišano yeo e swanetše go utolla semelo sa moanegwa le go tšweletša tatelano ya ditiragalo. Mo tiragatšong ye, baanegwa ba bolela nako ye telele. Dipolelo tša mohuta woo, ka tlwaelo di šomišwa mafelong a go swana le kgorong ya mošate le kgorong ya tsheko, ge go sekwa melato, gobane moo molli goba mmonwamolato, o tla be a gapeletšega go hlaloša maemo a ditaba ka botlalo. Bjale ge dipolelo tšeo tše ditelele di tšwelela mo go terama, di fokotša maatlakgogedi go mmadi, gomme a ka ikhwetša a otsela mola a le gare a bala. Malebana le botelele bja tiragatšo, ke go re, nako yeo tiragatšo e swanetšego go e tšea, le gona go na le mathata. Groenewald (1995: 6) o hlaloša gore tiragatšo ya papadi e swanetše go tšea nako ye e ka bago diiri tše pedi go iša go tše tharo fela. Bjale ge go lekodišišwa nako ya tiragatšo ya *Thellenyane Batlabolela*, go hwetšwa gore e ka tšea diiri tše tharo le seripa. Gona fao go napile go lemogwa gore mongwadi o fetile mollwane wa nako yeo e beetšwego go diragatšwa ga tiragatšo. Ka fao dipolelo tše ditelele tša baanegwa gotee le nako ye telele ya tiragatšo, le tšona di bea bofokodi bja Puleng pepeneneng.

KAKARETŠO

Ge go lekolwa bofokodi bja mongwadi, go lemogilwe gore bothata bjo bogolo bja Puleng ke gore ge a rulaganya ditaba tša terama ye, ga se a ela šedi dinyakwa ka moka tšeo di lebanego le sengwalwa sa terama. Ka fao ge a ka be a ile a hlokomela dintlha tšeo, go holofelwa gore go ka be go se na le ditšhitišo tšeo di boletšwego.